

BIBELSKE AFHANDLINGER

Av prof. Carl Paul Caspari

VIII. Psalme 49.

Christiania, 1884.

1. Til Sangmesteren; af Korahs Børn; en Psalme.

2. Hører dette, alle Folk! Vender Oret til alle Verdens Indbyggere,
3. baade Ringe og Mægtige,
Rig og Fattig tilsammen!
4. Min Mund skal tale idel Visdom,
og mit Hjertes Tanke er idel Forstand.
5. Jeg vil bøie mit Øre til Tankesprog,
jeg vil fremføre til Citharen min Gaade.

6. *Hvorfor skal jeg frygte i de onde Dage,
naar mine Efterstræberes Ondskab omgiver mig,*

7. *de, som forlade sig paa sit Gods,
og rose sig af sin store Rigdom?*

8. En Mand kan ikke udløse en Broder,
han kan ikke give Gud Løsepenge for ham
9. - thi deres Livs Udløsning er for kostbar,
og han maa afstaa derfra til evig Tid,
10. saa han fremdeles skulde leve bestandig
og ikke se Graven.
11. Nei, han vil faa se den;
de vise dø,
Daaren og den Uforstandige omkomme tilhobe
og overlade sit Gods til Andre.
12. Deres Hjertes Tanke er, at deres Huse skulle blive til evig Tid,
deres Boliger fra Slægt til Slægt;
de kalde sine Jorder op efter sine Navne ;

13. *og dog bliver et Menneske i Herlighed ikke bestandig deri;
han er lig Dyrene, som bortryddes.*

14. Saaledes gaar det dem, som ere fulde af Selvtillid,
og dem, som følge dem efter og have Behag i deres Tale. Sela.
15. Som en Faarehjord bringes de ned i Dødsriget,
Døden vogter dem,
og de Oprigtige herske over dem, naar Morgenens oprinder,

og deres Skikkelse bliver fordærvet af Dødsriget.
saa de ingen Bolig mere have.

16. *Men Gud skal forløse min Sjæl af Dødsrigets Vold,
thi han skal tage mig til sig.* Sela.

17. *Frygt ikke, naar en Mand bliver rig,
naar hans Huses Herlighed bliver stor!*

18. Thi han skal Intet tage med sig, naar han dør;
hans Herlighed skal ikke fare ned efter ham.

19. Om han end velsigner sin Sjæl i sit Liv,
og man priser dig, fordi du gjør dig tilgode,

20. saa skal du dog komme til dine Fædres Slægt;
de se ikke Lyset evindeligt.

21. *Et Menneske i Herlighed, som ikke har Forstand,
er ligt Dyrene som bortryddes.*

I.

Dette originale og kraftige Læredigt falder nærmest i en Indledning, v. 2-5, og i det egentlige Læredigt, v. 6-21. I det sidste opstiller og begrunder Digteren sin Sats tvende Gange, første Gang i v. 6-16 udførligere, anden Gang i v. 17-21 kortere. Baade i v. 6-16, Psalmens Midtparti og Hoveddel, og i v. 17-21, dens Slutning, bliver Satsen først opstillet, v. 6 og 7 og v. 17, og saa begrundet, v. 8-16 og v. 18-21. I de Vers, hvori den begrundes første Gang, har Tanken noget Dunkelt og Gaadefuldt og Talen noget Haardt og Knudret ved sig. Digteren har her havt at gjennemarbejde sit Thema, og dette Thema, mørkt og tungt, som det er, har meddelt Tanken og Talen Noget af sin Natur. Derimod er i den Del af Psalmen, hvori Digteren gjentager Satsens Begrundelse, Alt jævnt og let. Den anden Begrundelse er bygget og hviler paa den førstes Fundament. Den første Begrundelse er en dobbelt, en udførlig negativ, v. 8-15, og en kort positiv, v. 16, og hin gives i to Strofer, v. 8-11 og v. 12-15, idet med v. 12 en Vending i Tanken indtræder. Den anden Begrundelse er derimod blot en negativ. Tanken i v. 13 vender som Psalmens negative Hovedtanke i Slutningen af den, v. 21, som et Omkvæd til-bage. Dette er ikke Tilfældet med den positive Tanke i v. 16, den vigtigste og mest betydningsfulde i Psalmen. Den optræder kun een Gang som et hurtigt forsvindende Lyn. Der findes i Psalmen fire Strofer paa fire Vers, Stroferne i v. 2-5, 8-11, 12-15 og 18-21, og desforuden et Verspar, v. 6 og 7, og to enkelte Vers, v. 16 og v. 17. Sela efter v. 13 og v. 6 skal ikke angive Slutningen af en Strofe, men kun gjøre Læserne opmærksomme paa, hvor vigtigt det netop Udtalte er. Det er et *Notabene*, et: Mærk vel og læg paa dit Hjerte.

Digteren vil berolige og trøste fromme Israeliter, som ere haardt anfgtede ved at se, hvorledes ugudelige Rigmænd, der undertrykke dem, og hvis Havesyge sætter deres Eiendom og Liv i Fare, ere saare lykkelige og af Smigrere lovprises som kloge og forstandige Mænd. Denne Tingenes Tilstand tyktes hine Israeliter at være en pinefuld Gaade. Hvorledes kunde dog den hellige og retfærdige Gud lade Saadant ske, og det tvertimod sit Ord? Digteren havde uden Tvivl selv havt den samme Anfegtelse. I den var Gud kommen ham tilhjælp, idet han ved sin Aand havde løst Gaaden for ham og derved skjenket ham Beroligelse og Trøst. Den samme Trøst vilde han nu bringe sine lidende Brødre, dreven dertil af den samme Aand. Ved Siden deraf vilde han dog ogsaa advare de ugudelige Rigmænd og deres Tilhængere; han vilde fremkalde en gavnlig Uro og Frygt hos dem. Digterens Anfegtelse kan forøvrigt ikke, som Asafs i Psalme 73, have været

nogen, som han ganske nylig har havt, og hvori han netop har seiret; thi dertil er Tonen i Psalmen for rolig og belærende.

Men hvorledes har nu Guds Aand løst Gaaden for Digteren, og hvorledes løser denne den igjen i Aanden for sine anfgtede israelitiske Brødre?

Der gives, siger han, ingen Frelse fra Døden for Menneskene. Den menneskelige Kjærlighed vilde end ikke ved de største Løsepenge kunne formaa Gud, Herren over Liv og Død, til at lade den Elskede slippe for den. Efter hans Vilje hjemfalde Alle uden Forskjel til den, de Vise, de Fromme, ikke mindre, end Daarernes, de Ugudeliges, store og brogede Hob, og denne ikke mindre, end hine. Ogsaa Daarene maa dø - eller snarere de maa omkomme, gaa tilgrunde - og i Døden overlade sit kjære Gods til Andre (V. 8-11).

Rigtignok indbilde de ugudelige Rigmænd, disse Daarernes Fyrster, sig, at *de* ikke skulle dø, de mene, at deres store Rigdom skal frelse dem fra Døden, og at de altsaa skulle eie og nyde den for bestandig, d. v. s. deres store Rigdom hindrer dem fra at lade Dødens Tanke faa nogen Magt hos dem, den bringer dem til at føle, tænke, tale og leve ganske, som om deres Liv skulde vare til evig Tid, og de selv til evig Tid blive i Besiddelsen af sit meget Gods (v. 12). *Men* det gaar dem helt anderledes. Som Mennesker, der eie stor Herlighed, men ikke have Forstand, blive de ikke i sin Herlighed; deres Endeligt bliver lig Dyrenes og, naar de dø, da dø de bort fra al sin Herlighed - de tage Intet af den med sig, og Intet af den følger dem efter - ; og *saa* blive de til evig Tid i Døden, i Dødens Nat; og de, for hvem, medens de levede, al Verdens Boliger ikke vare nok, eie da ingen Bolig mere, end ikke sit usle Legemes, som hjemfalder til Dødsrigets, til Gravens Ødelæggelse. De blive til nøgne, husvilde Skygger. Dette er baade deres og deres Smigreres Skjæbne (v. 12-15. v. 18-21).

Aldeles forskjellig fra den er de Frommes Lod. Vistnok blive de et Dødens Bytte - det er jo alle Mennesker, ogsaa de vise, beskikket at dø - ; men de blive ikke i Døden: Gud selv, med hvem de i sit Liv stode i det inderligste Samfund, hvis Venner de vare, og som var deres Ven, fratager Døden dens Bytte, han forløser dem fra Dødsriget og tager dem til sig, for at de skulle leve med ham og hos ham til evig Tid. Efter den Ulykkens Nat, som de nu, i de onde Dage, maa gennemleve, og den Dødens Nat, som de maa hjemfalde for en Stund, frembryder en Livets og Salighedens Morgen for dem. Da skulle de, hvem de ugudelige Rigmænd have traadt under Fødder, faa Herredømmet og triumfere over sine fordums Undertrykkere (v. 16. 15).

Saaledes gaar det begge Parter, de ugudelige, tyranniske Rigmænd (samt deres Slæng), Daarerne, og de af dem undertrykte, lidende Fromme. Hine blive ikke i sin Herlighed, de miste den, naar de rykkes bort herfra ; derimod blive de, naar dette sker, til evig Tid i Døden. Disse blive ikke i sin Ulykke og i Døden, men Gud forløser dem fra denne og lader dem leve hos sig og med sig til evig Tid. Hine have sine gode Dage nu, for efter sin Død til evig Tid at føre en over al Maade usel Tilværelse. Disse have nu sine onde Dage, for efter sin Død at føre et evigt saligt Liv hos Gud. Hine gaa fra Lys til evigt Mørke, disse fra Mørke til evigt Lys. Udgangen, Enden kommer det an paa; paa den maa den lidende Fromme se, da bliver han trøstet.

Naar vi sammenligne vor Psalme med den Psalme, som staar den nærmest og danner en Parallel til den, den storartede, herlige Ps. 73, i flere Henseender et af det gamle Testamentes Høidepunkter, saa finde vi, at Gaaden eller Problemet i denne Psalme løses paa en noget anden Maade, end i hin. Løsningen bestaar nemlig i Ps. 73 deri, at Gud lader de i Herlighed og Glæde levende Ugudelige, de Frommes hovmodige og tyranniske Undertrykkere, midt i deres Liv pludseligt og paa en forfærdelig Maade gaa tilgrunde (v. 17-19), medens han ved sin Aands Oplysning og kraftige Bistand leder de lidende Fromme

- de Rene af Hjertet, der jage efter Helliggjørelse og holde sig nær til Gud, de sande Israeliter, hans Børn (v. 1. 13. 15. 28) - sikkert gennem Livet og derefter optager dem i Herlighed (v. 23. 24). Forfatteren af Ps. 73, Asaf, faar kun se *Regelen* - saadanne Ugudelige, som de, han skildrer, *pleie* tidligere eller senere at tage en Ende med Forfærdelse -, Undtagelserne ere skjulte for hans Øine; og han forfølger ikke de Ugudeliges Skjæbne udover deres bratte, skrækkelige Undergang. Han behøvede heller ikke at gjøre dette. Det forstod sig af sig selv, at de efter den blive i Døden til evig Tid, og desforuden fulgte det samme ogsaa deraf, at det er alene de Fromme, Gud efter deres Død optager i Herlighed, naturligvis, for at de skulle leve deri til evig Tid. Den korahitiske Forfatter af Ps. 49 derimod ser bort fra Gjengjældelsen midt i Livet, der ikke rammer alle Ugudelige og heller ikke er den fuldkomne, han ændser den ikke, han giver ligesom Slip paa den. Han fremhever alene, hvad der venter alle Ugudelige uden Undtagelse, hvad ikke Een af dem kan undgaa: at de dø, og at de derefter blive i Døden og til evig Tid føre en over al Maade ussel Tilværelse, den hinsidige baade ved sin Beskaffenhed og sin endeløse Vedvaren fuldkomne Gjengjældelse. Dog antyder han ogsaa Gjengjældelsen midt i Livet, idet han om de Vise siger, at de *dø*, om Daarerne derimod, at de *omkomme, gaa tilgrunde*, og idet han med stort Eftertryk udtaler, at Mænd i Herlighed, men uden Forstand bortryddes, tilintetgjøres lig Kvæget, hvorved han giver tilkjende, at de Ugudeliges sædvanlige Skjæbne her i Livet er ham velbekjendt.

Paa den asafiske Psalms Side staar den davidiske Ps. 37 og Jobs Bog. I denne sidste gjøre nemlig ikke alene Johs Venner idelig den Sats gjældende, at Gud lader de Ugudelige gaa under paa en forfærdelig Maade midt i deres Liv, men ogsaa Job selv udtaler omsider den samme Sats med stor Styrke (C. 27), efterat han i Kampens Hede har bestridt den, ja forsvaret den modsatte, at Gud skjenker de Ugudelige et langt Liv fuldt af uforstyrret Ro og derefter lader dem dø i Fred, og dermed gjort Undtagelserne til Regelen, forledet dertil ved sine Venners ligesaa ukjærlige som usande Anvendelse af hin i og for sig selv rigtige Sats paa ham, den lidende Uskyldige. Ps. 37 standser dog ogsaa angaaende de Frommes Lod ved Gjengjældelsen her paa Jorden, medens Jobs Bog i denne Henseende peger hen paa Gjengjældelsen baade her og hisset (C. 42, C. 19, 25 fig. ; smlgn. 1 Tim. 4, 8).

Saaledes er den Løsning af Problemet, som gives i vor, Psalme, og som udgjør dens mest karakteristiske Eiendommelighed, dens Signatur, den vidlestgaaende og, saa at sige, mest radikale indenfor det gamle Testamente, og Psalmen danner forsaavidt et Toppunkt i dette.

Man kan ikke læse Ps. 49 uden uvilkaarlig at tænke paa to af Herrens Parabler, Parabelen om den rige Bonde i Luk. 12, 6-21 og Parabelen om den rige Mand og den fattige Lazarus i Luk. 16, 19-31, fornemmelig paa den sidste. - Hvorledes minde ikke de Ord i Ps. 49, 11 : "Daaren og den Uforstandige omkomme tilhobe og overlade sit Gods til Andre og i Ps. 49, 13 og 21: "og dog bliver (egentlig: overnatter) et Menneske i Herlighed, som ei har Forstand, ikke deri om Herrens Ord i Luk. 12, 20: "Du Daare! i denne Nat kræves din Sjæl af dig; hvem skal da det tilhøre, som du har beredt" ! og hvad der siges om Rigmændene i Ps. 49, 7 og 14, at de forlade sig paa sit Gods og rose sig af sin store Rigdom, og at de ere fulde af Selvtillid, og i Ps. 49, 12 og 19, at deres Hjertes Tanke er, at deres Huse skulle blive til evig Tid, og at de velsigne sin Sjæl i sit Liv, om den rige Bondes indre Tale eller Tanke i Luk. 12, 17 flg., især v. 19: "Og jeg vil sige til min Sjæl: Sjæl! Du har meget Godt i Forraad til mange Aar; giv dig i Ro, æd, drik og vær glad"? Og hvad Parabelen i Luk. 6, 19-31 angaar, saa har vor Psalme saa megen Lighed med den, at man ligefrem kan betegne den som dens gammeltestamentlige Sidestykke. Ja, man bliver endog fristet til at antage en vis historisk Sammenhæng mellem begge bibelske Stykker, en Sammenhæng nogenlunde lig den, som finder Sted mellem Parabelen om Vingaardsmændene med den

til samme knyttede Opfordring i Matth. 21, 33-40 og Profeten Jesaias's Parabel om hans Ven og dennes Vingaard i Jes. 5, 1-7. I Psalmen Rigmændene i Herlighed, som gjøre sig tilgode og have sine gode Dage her i Livet (v. 12, 21, 10 og 6), i Parabelen den rige Mand, der hver Dag lever i Herlighed og Glæde og annammer sit Gode i sin Livstid (v. 10 og 25); i hin de af Rigmændene undertrykte og plagede fromme Israeliter, som nu gjenleve sine onde Dage (v. 6), i denne den fattige og syge Lazarus, som den Rige end ikke lader faa de Smuler, som falde af hans Bord (v. 20. 21), og som saaledes i sin Livstid har annammet det Onde (v. 25). Baade Rigmændene og de fromme Israeliter i Psalmen, og den rige Mand og Lazarus i Parabelen dø omsider (v. 9. 13 flg. 16; v. 22. Hist bringes Rigmændene, efterat de have faaet en Død lig Kvægets, som en Faarehjort ned i Dødsriget (v. 13. 21. 15), og tager Gud de Fromme, naar de dø, til sig (v. 16) ; her befinder den rige Mand sig efterat være død og begravet i Helvede (Hades) og i Pine (v. 23), og bliver Lazarus (paa Guds Befaling) henbaaren af Englene i Abrahams Skjød (v. 22). I begge bibelske Stykker bytte de to Parter hinsides sin Lod her i Livet. I Psalmen have her Rigmændene haft sine gode Dage og de Fromme sine onde (v. 19. 6), og faa hisset hine sine onde og disse sine gode (v. 15. 6); i Parabelen har her den rige Mand annammet sit Gode og Lazarus det Onde, og bliver hisset hin pinet og denne trøstet (v. 25). I Psalmen blive Rigmændene til evig Tid i Døden; ogsaa i Parabelen maa den rige Mand tænkes at skulle blive til evig Tid i Pinen, omend dette ikke bliver udtrykkelig sagt i den. Derfor taler allerede det Forhold, hvori den staar til den forangaende Parabel om den utro Husholder. (Ligesom denne skal lære, at man skal gjøre sig Venner med den urette Mammon, for at man, naar man skilles herfra, skal annammes af dem i de *evige* Boliger, Luk. 16, 9, saaledes skal hin vise, at man, naar man ikke gjør sig Venner ved den, efter Døden har den *evige* Pine i Vente). Fremdeles taler for det samme endnu tre Ting: at Lazarus's Salighed maa tænkes som en evig, at Herren siger, at den rige Mand *har annammel sit Gode i dette Liv* (v. 25) - han har altsaa ikke mere noget Godt i Vente (sml. Tanken i Matth. 6, 2. 5) -, og endelig at det heder, at et stort Svælg er befæstet imellem de Fordømte og de Salige, saa at hine ikke kunne komme over til disse, og disse ikke kunne komme over til hine (v. 26). Den Opfattelse af v. 27 og 28, hvorefter den rige Mand her skal tilkjendegive Kjærlighed mod sine Brødre, og den herpaa byggede Mening, at der endnu var Haab paa Frelse for ham, ere urigtige. Den rige Mand vil, som hans Ord i v. 30 klarligen vise, i v. 27 flg. kun indirekte give at forstaa, at Gud er Skyld i hans Skjæbne, idet han ikke har ladet ham advare; og Herren tilsigter med Parabelens Slutningsparti (v. 27-31) at fremhæve, at Ingen (ingen Israelit), der hjemfalder til Pinen, kan undskylde sig med, at han ikke er bleven advaret: Han har haft Moses og Profeterne. Hin Opfattelse og Mening ophæve Parabelens Enhed, idet de bringe et fremmed Element, en fremmed Bitanke ind i den, og stride med dens Hensigt, idet de bryde Spidsen af paa den. Den mister ved dem sin Braad. - Naar der i Ps. 49 fremhæves, at de ugudelige Rigmænd blive aldeles husvilde, idet endog deres Legemer hjemfalde til Dødsrigets Ødelæggelse (v. 15), i Parabelen i Luk. 6, 19-32 derimod, at den rige Mand er i Pine, og at han pines svarligen af Tørst i Luen (v. 23 og 24), saa har denne Different sin Grund deri, at hine fornemmelig fremstilles som *havesyge* Mennesker, der uafladelig hige efter *Huse og Jorder*, forlade sig paa disse og ere stolte af dem, denne derimod fornemmelig som en *sandselig* Mand, der uafladelig higer efter *Nydelse og Glæder*. Dog ligger i den rige Mands Pine i Parabelen ogsaa et nyt Moment, der endnu mangler i Psalmen. Det findes i det gamle Testamente i Jes. 66, 24.

II.

Faa Psalmer have en saa høitidelig og storartet Indledning som Psalme 49.

Digteren opfordrer ikke blot sit eget Folk, Israel, men alle Folk, ja alle Enkelte i disse, alle Mennesker paa Jordan, uden Forskjel med Hensyn til Stand og Formue til at høre paa, hvad han vil tale (v. 2. 3). Dette er nemlig, siger han, fuldt af Visdom og Forstand (v. 4) - , ikke fordi han i sig selv er en saa vis og forstandig Mand, men han vil af Gud modtage den Lærdom, han er i Færd med at meddele, idet han vil lytte til hans Aands Røst (v. 5 a). Saa vil han fremføre den i Sang til Citharen (v. 5 b).

At Digteren opfordrer alle Mennesker til at høre paa, hvad han vil sige, viser, *at* dette angaar dem alle - det er et *almindelig menneskeligt*, ikke noget særlig israelitisk Thema, han vil behandle -, *at* det er af den højeste Vigtighed for Enhver af dem, og *at* han formaar at give dem den rette og paalidelige Belærelse om den dunkle og vanskelige Sag, der skal danne Gjenstanden for hans Tale. Og naar han saa i sin Opfordring deler Menneskene ikke i Mænd og Kvinder, eller i Gamle og Unge, eller i Regjerende og Regjerede, men i Ringe, Fattige og Mægtige, Rige, saa antyder han herved, at det, han har at sige, angaar Menneskeslægten, forsaavidt den falder i de to sidstnævnte Klasser, eller at det angaar disse to Klasser af den og deres indbyrdes Forhold. Efter hvad vi erfare af det Følgende, saa skal den ene Klasse høre paa hans Tale, fordi den vil bringe den *Beroligelse og Trøst* i dens Anfægtelse, den anden, fordi den skal tjene den til *Advarsel*.

Men hvorledes kan dog Digteren opfordre *alle Folk og alle Mennesker* til at høre paa hans Ord? Kunde da dette naa Andres Oren end Israeliternes? Og kunde det angaa Andre end disse? Der gaves iblandt Hedningerne vistnok i en vis Forstand Gode og Onde, der gaves iblandt dem Saadanne, der frygtede en høiere, overmenneskelig Magt, og Saadanne, som ikke gjorde dette, der gaves iblandt dem borgerlig i mere eller mindre Grad Retfærdige og borgerlig Uretfærdige, og hine vare som oftest ringe og fattige og bleve undertrykte og mishandlede af disse, der vare mægtige og rige; men lidende Fromme, hvis Sjæl Gud kunde frelse fra Dødsriget og tage til sig, for at de skulde føre et evigt saligt Liv hos ham og i Samfund med ham (v. 16), gaves der dog ikke iblandt Hedningerne, kunde der heller ikke gives iblandt dem, da de manglede Alt, hvad der kunde skabe saadanne: den aabenbarede Lov, som var alene Israels Eiendom (5 Mos. 33, 4. Ps. 147, 19. 20) - Hedningerne besad kun Guds Aabenbaring i Skabningen og i Samvittigheden; Ps. 94, 10. Rom. 1, 29. 20. 2, 14. 25) -, Aabenbaringen af Guds naadige Væsen i Ord (2 Mos. 34, 5-7) og i Frelsesgjerninger, Forjættelserne, dette den gamle Pagts Evangelium, og den Helligaand, som Herren havde ”givet midt iblandt Israel” (Jes. 63, 11. Hagg. 2, 5). Digteren har ogsaa i selve Læredigtet (v. 6. 22) overalt tydelig de israelitiske Forhold i hans Omgivelser for Øie, hvilke Forhold han nøie kjendte. Man kunde nu antage, at han ved at opfordre alle Mennesker til at høre paa ham blot har villet udtrykke den Tanke, at det, han skulde sige, angik et Forhold, der ikke blot fandtes i Israel, men iblandt alle Folk, de Ringes og Fattiges Undertrykkelse ved de Mægtige og Rige. Men ved denne Antagelse vilde Midlet ikke staa i noget Forhold til Øiemedet; og den Hensigt, som Digteren forfølger ved Opfordringen i v. 2, kræver, at denne virkelig gjælder alle Ringe og Fattige og alle Mægtige og Rige i Verden og ikke blot de israelitiske. - Man maa snarere antage, at han ved den for de hedenske Folks Vedkommende har seet ud over eller bort fra sin Tid og havt den Tid for Oie, hvori de skulde blive delagtige i alle Israels Forrettigheder, idet han paa den ene Side var velbekjendt med, at en saadan Tid vilde komme for dem, og paa den anden Side var gennemtrængt af den Bevidsthed, at hans Digt, der var indgivet ham af Gud og derfor fuldt af guddommeligt Visdom, og hvori det store Problem, som danner dets Gjenstand, var løst paa en for alle Tider gyldig Maade, maatte være bestemt for alle kommende Slægter. Der ligger noget Profetisk, der ligger en Forjættelse i Digterens

Opfordring til alle Folk og alle Mennesker paa jorden, en Profeti, en Forjættelse, der for en stor Del allerede er gaaen i Opfyldelse og engang vil blive fuldstændig opfyldt.

Allerede ved Opfordringen i v. 2 og 3 spændes Læserens Forventning i høi Grad. Spændingen vokser dog endnu ved hvad Digteren siger i v. 4: ”*Min Mund skal tale idel Visdom, og mit Hjertes Tanke er idelForstand*”, d. v. s. jeg skal tale Ord, jeg skal komme frem med Tanker, hvori der er den rigeste Fylde af Visdom og Forstand, der aande idel Visdom og Forstand. Dette klinger unegtelig som Praleri, og det stort Praleri, og minder uvilkaarlig om hint Ord af den romerske Digter: ”Skal Denne vel bringe Noget, der svarer til saa store Ord?”: Og det vilde virkelig være, hvad det saaledes synes at være, hvis der ikke umiddelbart ovenpaa fulgte de Ord: ”*Jeg vil bøie mit Øre til Tankesprog*”. Disse Ord vise, at det ikke er Praleri med egen stor Visdom og Forstand, men snarere Pris af Guds store Visdom og Forstand, de forvandle det, saa at sige fra hint til til denne. Gud har aabenbaret Digteren den Løsning af Problemet, som han føler sig dreven til at meddele sine lidende Brødre. Herved ere Guds Tanker blevne hans Tanker, og, forsaavidt Aabenbaringen skeede i Ord, som hans indre, aandelige Øre fornam, ogsaa Guds Ord hans Ord. Men samtidig er han bleven opfyldt med dyb Beundring af den overvættes store Visdom, der ligger i de ham af Gud meddelte Tanker og Ord. Bevidstheden om, at disse Tanker og Ord nu ere hans Eiendom, og denne Beundring, begge Dele tilsammen have bragt ham til at udtrykke sig saaledes, som han gjør i v. 4. - Mit Hertes Tanke, siger Digteren. Hans Tanke er ikke alene dannet i hans Hjerte, men det er ogsaa dette, som har dannet den. Guds Tanker meddeles nemlig Menneskene paa den Vis, at de tillige blive tænkte af det selv, for at de skulle faa menneskelig Karakter og Form og blive til menneskelige Tanker. De ere saaledes paa een Gang guddommelige og menneskelige Tanker.

Digteren har allerede faaet Løsningen af Problemet aabenbaret af Gud. Hvorledes kunde han ellers opfordre alle Folk og alle Mennesker paa Jorden til at høre paa hans Tale og erklære dem, at det, han vil sige dem, er fuldt af Visdom og Forstand? Og han maa jo, som vi tidligere have seet, have haft den Anfægtelse, som endte med, at han fik Problemet løst, allerede for nogen Tid siden. Alligevel siger han: Jeg skal bøie mit Øre til Tankesprog. Han taler altsaa, som om han først nu skulde faa det lost. Hans Mening er, at han vil lade sig det løse paany eller lade sig Løsningen deraf fornye. Men dette vil han nu gjøre, ikke for at hans Tale skal komme til at bære Umiddelbarhedens og Friskhedens Præg, men for at den skal blive et inspireret Gudsord og dermed fuldtud et Gudsord med hele den Renhed og hele den Kraft, et saadant eier. Et saadant Gudsord vilde en Beretning af ham om den Aabenbaring, han tidligere havde haft, ikke have været.

Deri, at Digteren siger, at han vil bøie sit Øre til Tankesprog, ligger noget tredobbelt. Der ligger for det Første deri, at det Ord, som han vil udtale i det Følgende, ikke skal komme indenfra, ud af hans eget Indre, men udenfra, fra Gud. Digterens Sag er det kun *at høre, hvad* han hører, det er derimod af Gud. Ja endog, *at* han hører, er i Grunden af Gud, forsaavidt som hans Aand har gjort Digterens Hjerte villigt dertil, eller driver ham dertil. Digteren udtrykker sig forøvrigt paa en lignende Maade, som Profeten Jesaias i Jes. 5, 10: ”I mine Oren siger den Herre Zebaoth” og i Jes 22, 14: ”Men den Herre Zebaoth aabenbarer sig for mine ørene. For det Andet ligger i Digterens Ord, at han vil høre paa Guds Tale med spændt Opmærksom saa at hverken Noget af den skal undgaa ham, eller han skal misforstaa Noget af den. Endelig ligger endnu ogsaa deri, at han først vil være Guds Discipel, førend han optræder som Lærer for Andre. Han er jo ogsaa i Grunden kun sine Disciples Meddiscipel, og den eneste Forskjel mellem ham og dem er den, at han modtager Belærelsen først og umiddelbart af Gud, medens de modtage den derefter og

middelbart gennem ham af den Samme. Gud, den eneste Mester (s. Præd. 12, 11 og Matth. 23, 10), er begge Parters fælles Lærer. Digteren stiller sig ved sit Ord i v. 5 i Række med sine Disciple, han sætter sig ved det sammen med dem paa Skolebænken. Alt det Følgende er ogsaa rettet til ham, og det først og fremst, eller han retter det ogsaa, og det først og fremst, til sig selv.

I den anden Halvdel af det femte Vers eller de Ord: "Jeg vil fremføre til Citharen min Gaade", siger Digteren, at han, i det samme han modtager sit Læredigt af Gud med sit indre, aandelige Ore, vil meddele sine Tilhørere det til Citharen, ved hvilke sidste Ord han antyder, at hans Læredigt skal bære en lyrisk Karakter, at det skal være en Sang. Vor Psalms Forfatter er baade Vismand, Profet og lyrisk Digter, og han staar ligesom der paa en Gang lyttende med sit Øre til, hvad Gud siger til ham, og fremforende det, han hører, i Sang til Citharen for en talløs Skare af Tilhørere.

III.

Med v. 6 begynder nu Sangeren selve sit Læredigt. Han begynder med den Sats, at de Fromme, naar de maa se, hvorledes de have det saare ondt i Verden, medens de ugudelige Rigmænd, der idelig stræbe efter deres Gods og Liv og gjøre sine Skatte til Gud, sidde i Lykkens Skjød, tiltrods herfor ikke have nogen Grund til at blive bange for, at Gud skulde være uretfærdig og handle imod sit eget Ord, som lover de Fromme allehaande Velsignelser og derimod truer de Ugudelige med allehaande Straffe.

Naar vi læse de to Vers, hvori Digteren fremsætter denne Sats, v. 6 og 7, saa falder os straks den eiendommelige Form i Øinene, hvori han her udtaler den. Han siger ikke: "*Den Fromme har ingen Grund til at frygte*" eller: "*Du har ingen Grund til at frygte*", ei heller: "*Hvorfor skal den Fromme frygte?*" eller: "*Hvorfor skal du frygte?*" men: "*Hvorfor skal jeg frygte?*" Han udtaler altsaa den Tanke, at den Fromme ingen Grund har til at frygte, i Form af et Spørgsmaal, som han retter til sig selv. En ægte lyrisk Form, der minder om den i Omkvædet: "*Hvorfor er du nedbøiet, min Sjæl og bruser i mig?*" i Ps. 42 og 43. Der ligger Meget i denne Form. Ved den bliver Benægtelsen af, at den Fromme har Grund til at frygte, mere energisk - Hvorfor skal jeg frygte? Jeg har jo ingen, ikke den ringeste Grund dertil -; ved den fremstiller Digteren sig selv som Guds Discipel og tillige som Exempel for dem, han vil belære - Enhver af disse skal spørge sig selv, som han gjør -; endelig sætter han os ved den levende ind i det Øieblik i hans tidligere Anfægtelseskamp, hvori han netop havde faaet af Gud Løsningen af den Gaade, der indtil den Stund havde pint ham, og hvori dermed hans Anfægtelse var brudt og i Færd med at svinde. Han reproducerer i sit Spørgsmaal ligesom hint Øieblik, i hvilket han fandt det forunderligt og ubegribeligt, at han endnu kunde lade sig forurolige af, hvad der hidtil havde voldt ham Uro.

Med de Frommes Frygt mener Digteren ikke, som det kan synes for den overfladiske Betragtning, Frygt for, at de ugudelige Rigmænd skulle bringe dem Undergang eller dog paaføre dem endnu større Elendighed, end den, hvori de allerede havde bragt dem. Havde han ment en saadan Frygt, saa maatte han i Begyndelsen af sin Sats i v. 8-16 og v. 18-21 have stillet de Fromme Frelse fra de ugudelige Rigmænds Haand og store Straffedomme over disse i Udsigt. Men dette gjør han slet ikke. (Det Eneste, han i de anførte Vers gjør, er, at han i dem hist og her antyder, at de Ugudeliges Død ikke er nogen sædvanlig simpel Død: de dør ikke, de omkomme, v. 11, de bortryddes som Kvæget, v. 13 og 21). Han trøster de Fromme kun med, at deres Plageaander, de ugudelige Rigmænd, ikke skulle leve og blive i Besiddelse af sine Rigdomme *til evig Tid*, men dø bort fra dem og derefter til evig Tid blive i Døden, medens de selv efter sin Død skulle blive forløste fra Dødens Magt og

faa et evigt saligt Liv hos Gud. Angaaende *dette* Liv har han ingen Trøst for dem, thi at deres ugudelige Forfølgere ikke skulle leve evig, er ikke nogen saadan, da de, inden de dø, have Tid nok til at ødelægge dem; eller han kommer dog angaaende *dette* Liv ikke frem med nogen Trøst for dem. *Dette* Liv er de Frommes onde Dage, i hvilke de maa finde sig med Ydmygelse under Guds vældige Haand, med Taalmodighed og med Haab om den hinsidige Gjengjældelse. Den Trøst, hvormed Digteren trøster de Fromme, er væsentlig ens med den, som Paulus udtaler i Rom 8,18 i de Ord: ”Jeg holder for, at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os”. Hvor lidet Digteren i v. 6 tænker paa Frygt for Undergang eller for nogen endnu større Elendighed, viser v. 17, hvor det heder: ”Frygt ikke, naar en Mand bliver rig, naar hans Huses Herlighed bliver store Her tales der slet ikke om, at den rige Mand forfølger de Fromme. - Den Frygt, som nævnes i v. 6, er snarere Frygten for at finde, at Gud hverken er retfærdig eller sanddru og trofast, idet han lader det gaa de Ugudelige vel og de Fromme ilde, medens det Omvendte skulde være Tilfældet, og idet han gjør dette tvertimod sit Ord, eller, hvad der er det samme, den er Frygten for *at miste sin Gud*, en Frygt over al Frygt for den Fromme, ja i Grunden hans eneste Frygt; thi med sin Gud taber han jo Fodfæstet for hele sit Liv, taber han sit Et og Alt, ligesom han med ham har Alting. Det er den samme Frygt, som havde grebet Asaf stærkt og nærved bragt ham til Fald. At befri de Fromme fra denne Frygt, deres forfærdeligste og farligste Fiende, dertil er vor Psalme bestemt.

I de Ord : ”naar mine Efterstræberes Ondskab omgiver mig” i den anden Halvdel af V. 6 siger Digteren os, hvilke de onde Dage, hvori de Fromme ikke skulle frygte, ere, og hvorfra de komme. De ugudelige Rigmænd fremstilles i de anførte Ord som Mennesker, der efterstræbe de Fromme og optænke allehaande onde Anslag imod dem, saa de ere og føle sig paa alle Kanter omspændte af truende Farer. Hvad der driver deres Forfølgere, der have Lighed med Jægere, til sin Færd, er deres Havesyge, deres umættelige Higen efter Huse og Jorder. De ville sætte sig i Besiddelse af de Frommes Ejendomme og sky, for at opnaa sit Maal, end ikke Mord. Vi mindes, ved hvad vor Digter siger, om Kong Achabs Færd mod Naboth (1 Kgb. 21) samt om Steder, som Jes. 5, 8: ”Ve dem, som føie Hus til Hus, lægge Mark til Mark, indtil der intet Rum er tilbage, saa I blive boende alene midt i Landet” - i det umiddelbart Forangaaende siger Profeten: ”og han (Gud) ventede Ret, og se, der er Blodsudgydelse, Retfærdighed, og se, der er Skrig” og som Mich. 2, 1. 2: ”Ve dem, som optænke Uret og berede Ondt paa sine Leier; naar Morgenen lyser frem, sætte de det iværk; thi deres Haand har Magt dertil. Og de begjære Marker og røve dem, og Huse og tage dem, og øve Vold imod Manden og hans Hus og imod Mennesket og hans Arv”.

I v. 7 giver Digteren derpaa en kort Karakteristik af de ugudelige Rigmænd. De forlade sig ikke paa Gud, og rose sig ikke af ham, men de forlade sig paa sit Gods og rose sig af sin store Rigdom. De ere altsaa Afgudsdyrkere, og deres Gud heder Mammon; det er ham, de dyrke. De mene, at deres Gud skal beskytte dem imod alt Ondt, enhver Nød, der kunde træffe dem, imod alle Fiender og alle Farer. Hvad Døden angaar, saa tro de, at de ved Hjælp af sin store Rigdom i det Længste kunde holde sig den fra Livet. Paa Gud og hans Straffedomme tænke de ikke, eller hvis de tænke paa ham, saa benegte de hans Forsyn - han sidder deroppe bag Skyerne i sin Himmels og bekymrer sig ikke om de menneskelige Anliggender - eller ogsaa hans straffende Retfærdighed. Just deres Lykke og de Frommes Ulykke er dem et slaaende Bevis for, at enten hint eller denne ikke eksisterer. I Tillid til sin Rigdom er det ogsaa, at de forfølge de Fromme. Den, tænke de, skal nok beskytte dem mod enhver menneskelig Hevn - hvad kunne forøvrigt de usle Mennesker, som de forfølge, gjøre dem? - og Gud, han hevner ikke. Just fordi deres Rigdom yder dem saa store Tjenester, rose de sig af den. De have i den en mægtig og herlig Gud.

IV.

Paa Digterens Sats i v. 6 og 7 følger nu i V. 8-6 dens Begrundelse. Denne *begynder* i Strofen v. 8-11, *fortsættes* i Strofen v. 12-15 (begge tilsammen danne Begrundelsens negative Del) og *fuldendes* i det isoleret staaende v. 16 (dens positive Del), der staar i Relation til Begyndelsen af den første Strofe (v. 8: "En Mand kan ikke udløse en Broder, han kan ikke give Gud Løsepenge for ham", v. 16: "Men Gud skal forløse min Sjæl af Dødsrigets Vold"), hvorved hele det Parti af Psalmen, som indeholder Begrundelsen, bliver afsluttet og afrundet.

Summen af den Strofe, hvori Begrundelsen begynder, Strofen v. 8-11, er: *Alle Mennesker maa dø, Døden er uundgaaelig for ethvert Menneske*. Der er i denne Henseende ikke nogen Forskjel mellem Fromme og Ugudelige; hverken hine, *eller disse* ere undtagne fra Regelen; denne kjender ingen Undtagelse.

Digteren begrundet i v. 8 Satsen i v. 6 ikke paa nogen udvortes Maade. Han siger ikke: "Thi en Mand kan ikke forløse en Broder" eller: "En Mand kan *jo* ikke forløse en Broder." Begrundelsen ligger alene i det indre, logiske Forhold, hvori Tanken i v. 8 flg. staar til den i v. 6 flg. udtalte. Heri aabenbarer sig en vis antik Strenghed i Formen, som ogsaa ellers karakteriserer Psalmen.

"*En Mand kan ikke udløse en Broder*", saaledes begynder Digteren. Eftertrykket ligger her paa Ordet "*Broder*", som ogsaa i Grundtexten staar i Spidsen for Sætningen ("En Broder kan en Mand ikke udløse"). For at kunne frelse en *Broder* fra Døden pleier Mennesket at være villigt til at bringe store Offere, drevet dertil af *Broderkjærlighed*, der er endnu større end *Kjærlighed* til Vennen. "Jeg gik (naar en af mine nuværende Fiender var syg) sørgende omkring", siger David i Ps. 35, 14, "som om det var min Ven, *ja min Broder*." Digteren havde ogsaa kunnet sige: "En Fader" eller "en Moder kan ikke udløse sit Barn" eller "sit eneste Barn" (smlgn. Ps. 103, 13. Jes. 49, 15. Zach. 12, 10), men han siger: "En Mand kan ikke udløse en Broder", vel fordi han tillige vil antyde den Tanke, at det ene Menneske ikke kan udløse det andet, hvad Hebræeren udtrykker ved "En Mand kan ikke udløse sin Broder."

"*Han kan ikke give Gud Løsepenge for ham*" vedbliver Digteren. Dette maatte han nemlig kunne gjøre, hvis han skulde kunne udløse Broderen, det var det eneste Middel, hvorved han kunde opnaa sit brændende Ønske at faa ham fri for Døden. Han maatte for at opnaa dette Ønske for det Første henvende sig til *Gud*, thi at henvende sig i denne Hensigt til *Mennesker* vilde være faafængt og latterligt. Menneskene kunne jo ikke, frelse sig selv fra Døden. "Hos et Menneskes Barn er der ikke Frelse; udfarer hans Aand, saa vender han tilbage til sin Jord" heder det i Ps. 146, 3. 4. En Læges Kunst kan i det Høieste forlænge et Menneskes Liv en Stund, gjøre det udødeligt kan den ikke. Mod Døden gives der ikke nogen Urt. Men den, som vilde fri sin Broder fra Døden maatte fremdeles *kunne give Gud Løsepenge* for ham. Broderen er nemlig ved sine Synder, baade den Synd, han begik i Adam (Rom. 5, 12), og den, hvori han er født (Ps. 50, 7), og de mangfoldige Synder, han personlig har begaaet, Gud, saa at sige *Døden*, Æquivalentet, Prisen for alle disse Synder, *skyldig*. Han har ved at overtræde Guds Bud taget, røvet Noget fra ham, hans Guddomsherlighed, hans Ære, og maa nu erstatte, betale det Røvede, og Erstatningen, Betalingen er hans Død, eller, som man ogsaa kan sige, hans Liv. (Den hellige Skrift fremstiller ofte Synden som et Rov og Straffen som en Tilbagegiven af det Røvede; Gud kræver i Straffen Synden tilbage fra Synderens Haand, som har begaaet den, og Synderen giver ham den tilbage i Straffen). Vilde nu Nogen have en Broder fri for Døden, saa maatte han kunne give Gud en Erstatningssum eller Løsepenge for hans Liv, ligesom en Israelit,

der havde voldt en Medisraelit Døden, i visse Tilfælde havde Lov til at give den Dræbtes nærmeste Paarørende, hvis disse vilde gaa ind derpaa, Sone- eller Løsepenge for sit Liv, med hvilket han egentlig skulde betale sin Brøde (2 Mos. 21, 29-31). Men det kan han ikke. - Digteren sigter i de Ord: "Han kan ikke give Gud Løsepenge for ham" til 1 Mos. 2, 17 : "Paa den Dag, du æder af det (Kundskabens Træ), *skal du visselig dø*" og især til det store Ord i 1 Mos. 3, 19: "I dit Ansigts Sved skal du æde dit Brød, *indtil du vender tilbage til jorden, thi af den er du lagen; thi Sløv er du, og til Støv skal du vende tilbage.*" I Kraft af dette Ord, som Moses selv har for Øie i de Ord i Ps. 90, 3: "Du bød Mennesket vende tilbage til Støv og sagde : Vender tilbage, I Menneskens Børn!" dø alle Mennesker, i Kraft af det hersker Døden over Menneskeslægten fra Adam indtil Kristi Gjenkomst; det lyder uafbrudt gennem alle Tider allevegne paa Jorden; ved hvert Menneskes Død lyder der et: "Vend tilbage, Menneskebarn!" et Ord, som dog kun Troens Ore fornemmer. Døden, der oprindeligt kun var en Naturlighed, ikke nogen Naturnødvendighed, er ved Synden bleven en saadan, idet denne har gjort den menneskelige Natur dødelig. Denne dens Dødelighed er hint Gudsords nærmeste, umiddelbare, at Menneskene dø dens middelbare Virkning.

Den første Halvdel af v. 9 : "thi deres (Brødrenes eller Menneskenes) Livs Udløsning er for kostbart siger os, *hvorfor* Manden ikke kan give Gud Løsepenge for Broderen. Summen er for stor, han eier ikke saa Meget, at han kan betale den. Meningen er: den eruendelig stor, Gud modtager overhovedet ikke Løsepenge for et Menneskes Liv, han kan ikke bevæges ved Nogetsomhelst til at lade det slippe for Døden, det er hans urokkelige, uforanderlige Vilje, at ethvert Menneske skal dø: Hvad skulde ogsaa en Mand, der vilde udløse sin Broder, give Gud? Hele sin Formue? Den er for Intet at regne imod Værdien af det, han vil have for den. Og den rige Gud trænger ikke til hans Formue; ja, han, som eier Himmel og Jord, eier den allerede. Eller skal han tilbyde Gud sit Liv? Det skal han betale for sig selv. Han er, ligesaa vel som Broderen, Gud sit Liv skyldig, og Gud skal kræve Gjælden af ham i sin Tid. Eller skal han ofre Gud Bønner og Taarer? Gud er i dette Stykke ubønhørlig. - Derfor maa han opgive det Forsøg at ville betale Gud Løsepenge for Broderens Liv, hvis det skulde falde ham ind at gjøre et saadant latterligt Forsøg, og han maa opgive det for bestandigt : "*han maa afstaa derfra til evig Tid*". - v. 9 har et let Anstrøg af Ironi - der gives en hellig Ironi, ja en hellig Spot, disse ere som Elias's (1 Kgb. 18, 27), Jesaias's (Jes. 28, 7 flg.) og Paulus's (2 Kor. 11, 19. 20; 12, 13) Exempler vise, ingenlunde fremmede for de hellige Forfattere en Ironi, der er fremkaldt ved Kontrasten mellem Maalets uendelige Høide og Ringheden af de Midler, hvorved Manden tænkes at ville naa det.

De to Sætninger i v. 9 ere parenthetiske Mellemsætninger, og hvad der siges i v. 10 staa i Sammenhæng med den anden Halvdel af v. 8: "Han kan ikke give Gud Løsepenge for ham, *saa at han fremdeles skulde leve bestandig og ikke se Graven.*" Mandens Hensigt med at give Gud Løsepenge for Broderen vilde være, at Gud skulde lade denne hverken nu, eller nogensinde senere dø, og Virkningen af, at han gav ham dem, vilde, hvis han kunde gjøre dette, være, at Broderen vedblev at leve, og det for bestandigt. Den i v. 8 og 10 tænkte Situation er den, at Broderen er Døden nær, og at Manden kommer til Gud med sine Løsepenge for ved deres Hjælp at udvirke hos ham ikke alene, at den elskede Broder nu ikke bliver et Dødens Bytte, men ogsaa, at han aldrig hjemfalder til den. Dermed, at han nu ikke døde, var kun Lidet opnaaet for Manden ; han stiler høiere, han vil, at Broderen overhovedet ikke skal dø, han vil løskjøbe ham fra Døden, han vil forskaffe ham et evigt Liv. Men han kan med alle sine Penge ikke engang bevæge Gud til at lade ham leve en eneste Time længere, end han har bestemt. - "*Og ikke se Graven*",

siger Digteren, d. e. ikke gjøre Bekjendskab med den, ikke erfare, hvad den er for Noget, ikke erfare dens Virkninger, Kjødets Fordærvelse, Forraadnelsen.

Naar vi læse v. 8-10, saa blive vore Tanker uvilkaarlig førte hen paa den Herre Jesus Kristus og Forløsningen fra Døden ved ham. Der siges i disse Vers, at intet Menneske kan udløse det andet, give Gud Løsepenge for det, saa det skulde blive fri for Døden, den timelige Død. Dette har nu vistnok heller ikke Jesus Kristus gjort og kunnet gjøre, tiltrods for, at han var i Guds Skikkelse (Fil. 2, 6), idet Gud anser Menneskets Død for nødvendig, ikke alene for sin egen Skyld, idet ellers han hellige Vilje ikke vilde ske, og hans Ord i 1 Mos. 2, 17 og 3, 19 vilde blive til en tom Trusel, men ogsaa for selve Menneskets Skyld. Døden har en dobbelt Side : den er paa den ene Side Straf for Synden, den er Syndens Sold (Rom. 6, 23), paa den anden Side er den Naade, stor Naade; i den kommer baade Guds Strenghed og Alvor, og hans Godhed og Venlighed tilsyne. Thi den, Rædslernes Konge (Job 18, 14), er den største Bodsprædikant paa Jorden. Uden den vilde neppe noget Menneske omvende sig. Derfor var det ogsaa, at Gud forviste Mennesket fra Edens Have. Han ”skulde ikke udrække sin Haand og tage ogsaaaf Livsens Træ og æde og leve til evig Tid” 1 Mos. 3, 22 flg.). Et saadant ”evigt Liv” vilde have bragt ham til at forhærde sig i Synden, det vilde have gjort hans Frelse umulig, det vilde have voldt ham den evige Død. For at kunne opfylde Forjættelsen om, at Kvindens Sæd skulde knuse Slangens Hoved (1 Mos. 3, 15), var det, at Gud drev ham ud af Paradiset. Heller ikke de, som tro paa Kristum, ere undtagne fra Regelen, fordi ogsaa de, saare skrøbelige som de ere, trænge til Døden; og først ved den bliver den i dem boende Synd fuldkommen udrenset. - Men har saaledes Kristus hverken friet Menneskeslægten overhovedet eller den Del af den, der tror paa ham, for det at dø, for den timelige Død, saa har han dog friet Menneskene, ikke alene fra den aandelige og evige Død, men ogsaa fra at blive i den Dødstilstand, hvori de sættes ved den timelige Død, om end denne Velgjerning, ligesaavel som hine, kun kommer de Troende iblandt dem tilgode; thi vistnok skal han engang ophæve den timelige Døds Virkning ogsaa for de Vantro, men han skal for deres Vedkommende ikke gjøre det i Kraft af sin Frelse og som Frelser, men i Kraft af Guds straffende Retfærdighed og som Dommer. Kristus ”er Opstandelsen og Livet” (Joh. 11, 25), og der ”kommer den Time, da alle de i Gravene skulle høre Guds Søns Røst, og de skulle gaa frem, de, som have gjort Godt, til Livets Opstandelse, men de, som have gjort Ondt, til Dommens Opstandelse (Joh. 5, 28. 29). For at kunne tilveiebringe tilligemed Menneskenes Forløsning fra Syndeskylden og Synden ogsaa deres Forløsning fra Døden, Toppunktet af deres Forløsning, maatte Kristus give Gud Løsepenge. Men Løsepengene vare her ikke ”forkrænkelige Ting, Sølv eller Gulde” (1 Petr. 1, 18), men en uendelig kostbarere Pris : han selv (1 Tim. 2, 6. Tit. 2, 14), hans egen Sjæl, hans eget Liv (Jes. 53, 12. Matth. 20, 28), hans eget Blod (Matth. 26, 28. Ap. Gj. 20, 28).

Ef. 1, 7. Hebr. 9, 12. 14), det dyrebare (1 Petr. 1, 19), en i Sandhed ”kostbar Udløsning”. En Mand kan ikke frelse sin Broder, en Enkelt, fra Døden, om han end giver sit Liv, sit Blod hen for ham, men Kristus har ved at hengive sit Liv, sit Blod, kunnet frelse Mange (Matth. 20, 28. 26, 28), mange Brødre (Hebr. 2, 10. 12. 17), hele Menneskeslægten, hele Verden (Joh. 1, 29. 3, 6. 17) fra den. Dette har sin Grund deri, at han var ”et elasteligt og lydeløst Lam” (1 Petr. 1, 19), at han var fri for Synd, heri helt forskjellig fra Manden i vor Psalme, og derfor (trods Synedriet, Matth. 26, 66) ikke selv skyldig til Døden, og at han ikke blot var Mand, men baade Mand (1 Tim. 2, 5) og Gud (Hebr. 1, 8. 9).

”En Mand kan ikke give Gud Løsepenge for en Broder, saa at denne ikke skulde se Graven” har Digteren sagt i V. 8 og 10. ”Nei! han (Broderen) skal se den” (egentlig: *Thi* han skal se den”, idet Manden ikke kan udløse ham) vedbliver han i v. 11

og begrundet saa denne bestemte og kraftige Paastand i den øvrige Del af Verset med den Erfaringssats, at alle Mennesker dø, enten de nu ere Vise eller Daarer, idet hverken hines Visdom eller disses Rigdom frelser dem fra Døden. Den ethisk-intellektuelle Forskjel, der finder Sted imellem Menneskene, og efter hvilken de falde i de to Klasser: Vise og Daarer, gjør, hvad *Døden* angaar, Intet til Sagen, den kommer med Hensyn til *den* ikke i Betragtning. - At Digteren deler Menneskene, forsaavidt som de maa dø, just i Vise og Daarer, hænger sammen med hans Digts Gjenstand, Indhold og Formaal. Det dreier sig netop om de to nævnte Klasser, det beskæftiger sig med den enes Væsen, med begges indbyrdes Forhold og med deres Lod her og hisset, og Forfatteren vil trøste den ene og advare den anden Klasse. - De Vise ere de Gudfrygtige, de Fromme; Daarerne og de Uforstandige ere de Ugudelige. Thi Visdom og Daarskab ere i den hellige Skrift *ethisk-intellektuelle* Begreber. Efter den bestaar Menneskets Visdom og Forstand deri, at han frygter Gud og viger fra det Onde (Job 28, 28), og er Guds frygt Visdommens Begyndelse (Ordsp. 1, 7. 9, 19 Ps. 111, 10). Oplyst af Guds Aand gennem hans Ord, kjender den Gudfrygtige Gud, hans Væsen og Vilje, og sig selv, sit Væsen og sit Forhold til Gud, og ved han, hvad han skylder Gud, og hvad der tjener til hans Bedste; og denne hans Kundskab og Viden er en levende og virksom, den bestemmer og behersker hans Vilje og Liv. Med Daaren derimod, som ikke lader sig oplyse af Guds Aand gennem hans Ord, og hvis Sind derfor er formorket, er det Modsatte Tilfældet. - Man skulde nu tro, at den Vises Visdom, d. v. s. den Gudfrygtiges, Frommes Guds frygt, Fromhed skulde bevare ham for Døden, Men dette er ingenlunde Tilfældet, som Erfaringen viser. Ogsaa de viseste, frommeste Mænd dø. (Fra Henochs, og, hvis Psalmen skulde være forfattet efter Elias's Tid, ogsaa fra denne Profets Endeligt, ser Digteren bort - han kjender, som v. 6 viser, ialfald hint -, fordi de ere aldeles forsvindende Undtagelser fra Regelen). Ligesom den Vise ikke kan blive bevaret for Døden ved sin Visdom, saa kan heller ikke Daaren og den Uforstandige blive bevaret for den ved sin Rigdom. De sidste Ord i Verset: ”og overlade sit Gods til Andre” gaa alene paa Daaren og den Uforstandige, og disse maa tænkes at forlade sig paa, at deres Rigdom skal bevare dem for Døden (se v. 7 og i Særdeleshed Tanken i det følgende Vers). Men naar Døden kommer, saa forlader Rigdommen dem, og maa de forlade Rigdommen, de maa da overlade sit Gods til Andre. - *Døden* er saaledes fælles for begge Dele ; men hvad der ikke er fælles for dem, det er *Dødsmaaden*. De Vise dø simpelthen, Daarerne og de Uforstandige derimod *omkomme, gaa tilgrunde*; de rykkes bort ved guddommelige Straffedomme, ofte paa en meget iøjnefaldende, ja rædselsfuld Maade. Og selv naar dette ikke er Tilfældet, er dog deres Død ikke nogen ret menneskelig og menneskeværdig. De dø enten modstræbende, i Uro og Angest, Sorg og Fortvivlelse, eller i sløv Resignation eller i fuldkommen Sandsesløshed, uden nogen Tanke paa Gud og uden Tak og Haab til ham, saa deres Død har Lighed med Kvægets, medens de Vise do med stille Hengivelse i Guds Vilje, med Tak for, hvad hans Naade har givet dem i Livet, og med Haab til ham som til deres Livs Gud. Daarerne dø i Grunden aldrig, men de omkomme altid. - Naar Digteren nævner to Slags uvise Mennesker, *Daaren og den Uforstandige*, egentlig Daaren og Dyret, Kvæget, saa antyder han derved, at der gives forskjellige Arter af Daarer (Daaren er maaske den, som gjør sig falske, forkjerte Tanker, og den Uforstandige eller Dyret den, som slet ingen Tanker har); og naar han siger, at Daaren og den Uforstandige omkomme *tilhobe* (egentlig: *tilsammen*), saa vil han vel herved give at forstaa, at Daarernes Tal er stort. Sml. den første Halvdel af v. 15: ”Som en Faarehjord (egentlig :”som Faar”) bringes de ned i Dødsriget, Døden vogter dem”, i hvilke Ord vi faa Forestillingen af en Mængde. - De Ord : ”Daaren og den Uforstandige omkomme tilhobe og overlade sit Gods til Andre”, danne Strofens Maal og

Spids, og de indeslutte og antyde allerede de Tanker, som udtales og udføres i det Følgende : de ere, saa at sige, et Forspil til dette og danne Overgangen dertil.

V.

I Strofen v. 12-15 der efter det netop Ytrede slutter sig til de sidste Ord i Strofen v. 8-11, og hvori Begrundelsen i v. 6 og 7 bliver fortsat, træder Digteren op imod en falsk Tanke, en Indbildning hos Daarerne, de ugudelige Rigmænd, en Tanke hos dem, hvori der ligger en Benegtelse af, at det, som han netop har udtalt, *for deres Vedkommende* medfører Sandhed, og slaar denne Tanke ned. Han imødegaar i v. 12-15 ligesom en Indvending fra deres Side. - De ugudelige Rigmænd ere fulde af den Indbildning, at de til evig Tid skulle blive i Besiddelse af sine mange Huse og store, vidtløftige Jordeiendomme, idet de skulle leve evig, at de og deres Gods aldrig ville blive adskilte (v. 12), medens det dog er en bekjendt og ubestridelig Sandhed, at Mænd, der leve i Herlighed, som de, ikke beholde denne Herlighed i Længden, idet de omsider faa en Død, der sætter dem i Klasse med Kvæget, paa hvis Liv der gjøres Ende ved Slagtning (v. 13). Saaledes gaar det de i blind Tillid til sig selv og sin Rigdom sikre Daarer (v. 14 a), og deres Lod deles af deres Følgesvende, der paa Smigreres Vis skjenke hvert selvbehageligt, daarligt Ord, der udgaar af deres Mund, sit underdanigste Bifald (v. 14b). Og naar de ere døde, drives de de ere mange og nu aldeles magtes- og vilje-løse - ned i Dødsriget og komme til at ligge der leirede som en af Døden røgtet og vogtet Faarehjord (v. 15 a). De have da - i sine Ejendomme og sine Børn - de før af dem beherskede og tyranniserede Fromme, hvis Ulykkes-Nat da er over og Lykkes-Morgen er brudt frem, til Herrer, medens de selv, som i Livet besad en Mangfoldighed af Huse og jorder og aldrig kunde faa nok af dem, da ikke engang mere eie sit Legemes Hus, idet dette bliver fortæret af Dødsriget, af Graven, saa de altsaa ere aldeles husløse (v. 15 b). Slutningen af v. 15 staar øiensynlig i Relation til v. 12 og danner en herlig, gribende Modsætning til dette Vers. (Fra at eie mange Huse og Jorder til ikke engang mere at eie sin usle Krop, men være en nøgen Skygge, hvilken Forandring!) Herved bliver tillige Strofen afsluttet og afrundet.

"Deres Hjertes Tanke er", saaledes begynder Digteren Strofen. Egentlig siger han: "Deres Indre er den Tanke", d. v. s.: Deres Indre bestaar af den Tanke, gaar ganske op i den Tanke, er aldeles opfyldt af den, saa der ikke findes Rum deri for noget Andet, nogen anden Tanke end den. Den Tanke, der opfylder deres Hjerte, der holder det ligesom besat og behersker det aldeles, er, *"at deres Huse skulle blive til evig Tid, deres Boliger fra Slægt til Slægt"*. Og det samme tænke de om sine *"Jorder"*. - Digteren taler om deres Huse, Boliger, Jorder. De eie altsaa en Flerhed, en Mangfoldighed af Huse og Jordeiendomme. Efter Moseloven skulde det israelitiske Land være ligelig fordelt imellem de israelitiske Familier. Enhver Familie skulde have sin Grundeiendom, sin Arv, samt det Hus eller de Huse, som stode derpaa. Og denne Grundeiendom skulde blive i Familien; denne skulde beholde den for stedse. Ingen havde derfor Lov til at sælge Familiens Grundeiendom "med fuld Afhændelse", "thi mig" (Herren), heder det, "hører Landet til; thi I ere Fremmede og Gjester hos mig" (3 Mos. 25, 23). Han havde alene Lov til at sælge Brugen af den indtil det næste Jubelaar, d. v. s. indtil det sidste Aar af *den* Periode paa femti Aar, hvori man levede. (Tiden var i Israel delt i Perioder paa femti Aar, og det femtiende Aar var Jubelaaret). I Jubelaaret skulde han komme til sin Grundeiendom igjen (3 Mos. 25, 28). Og endog indenfor Perioden kunde Sælgerens nærmeste Slægtning til hviikensomhelst Tid løse den for ham, - den israelitiske Odelsret (3 Mos. 25, 24-27). Huse i Stæder, der havde Mure omkring sig, kunde derimod sælges med fuld Afhændelse, saa Kjøberen ikke behøvede at give dem fri i Jubelaaret; og de kunde kun løses indtil Enden af det første Aar efter Salget (3 Mos. 25, 29. 30). (Israel skulde være et Bondefolk, og den israelitiske Stat

grundet paa Agerdyrkning). Disse Moselove blev nu af de ugudelige Rigmænd, der vare besatte af umættelig Hunger efter Eiendomme, krænkede og traadte under Fødder paa alle mulige Maader og ved alle optænkelige Midler. ”De begjærede Marker og røvede dem, og Huse og toge dem, og øvede Vold imod Manden og hans Hus, og imod Mennesket og hans Arv”, idet ”deres Haand havde Magt dertil” (Mich. 2, 2. i Efter Andet spurgte de nemlig ikke. Og saaledes kom de til at føje ”Hus til Hus, lægge Mark til Mark, indtil der intet Rum var tilbage, saa de alene bleve boende midt i Landet” (Jes. 5, 10). - Om deres Huse og Jorder tænke de nu, at de skulle blive til evig Tid, fra Slægt til Slægt. Hvorledes dette er at forstaa, vise Versets sidste Ord: ”de kalde sine Jorder op efter sine Navne”, og endnu klarere det følgende Vers: ”Og dog bliver et Menneske i denne Herlighed ikke bestandig deri; han er lig Dyrene, som bortryddes”. Efter disse Ord er Meningen: De tænke, at deres Huse og Jorder skulle blive til evig Tid som *deres* Huse og Jorder, og *de i dem og paa dem* skulle blive til evig Tid. De skulle beholde dem til evig Tid, aldrig nogensinde skilles fra dem, med hvilke de ere aldeles sammenvoxede med hvilke de ere blevne til Et, og at altsaa de selv skulle leve evindeligt. - Men hvorledes kunde de nu tænke Saadant? Vidste de da ikke, at de engang, tidligere eller senere, ligesom alle Mennesker, skulde dø? Visselig! de vidste dette. Men de tænkte saa overordentlig lidet paa, at de engang skulde dø og skilles fra sine Ejendomme, og deres Tanke herpaa var, naar de en sjelden Gang havde en saadan, saa let og flygtig, saa kold og død, saa kraftløs og uvirksom, og de vare derimod saa opfyldte med Tanker og optagne af Planer angaaende sig selv og sine Ejendomme, at det saa aldeles ud, som om de slet ikke vidste, at de skulde dø og forlade sine Eiendomme, og som om de tænkte, at de skulde leve evigt og til evig Tid blive i Besiddelse af dem. De følte og tænkte, talte og handlede ganske som om de troede, at de aldrig skulde dø og for bestandig beholde sit Gods. - ”De kalde sine Jorder op efter sine Navne”, med disse Ord slutter Digteren Verset og den Del af Strofen, der fremstiller de ugudelige Rigmænds Indbildning. Rigmændenes Tanke, at de skulle eie sine Jorder til evig Tid, bringer dem til at kalde disse op efter sine Navne og kommer heri tilsyne. En Jord nemlig, der kun for en Tid er en Mands Eiendom, fortjener ikke eller dog kun i ringe Grad at kaldes op efter hans Navn. Anderledes er det derimod, naar den er hans bestandige Eiendom. Da bærer den hans Navn med fuld Føie. Dette er da aldeles uadskilleligt fra den. Idet derfor Rigmændene kalde sine Jorder op efter sine Navne, give de tilkjende, at de anse sig for at være *evige* Eiere af dem og altsaa tro, at de skulle leve evigt. Digteren udtyder Navngivelsen og drager den Tanke, der ligger skjult i den, frem for Lyset.

”Og dog bliver et Menneske i Herlighed ikke bestandig deri; han er lig Dyrene, som bortryddes”, med disse mægtige og betydningsfulde Ord, som udtale Psalmens negative Grundtanke og derfor - med nogen Forandring - gjentages i Slutningen af den, hvorved de komme til at danne et Omkvæd, begynder Digteren i v. 13 sin Bekjæmpelse eller snarere Tilintetgjørelse af de ugudelige Rigmænds Indbildning. De indbilde sig, at de skulle beholde sine Huse og Jorder samt sit Kvæg og Tyende, sit Sølv og Guld, eller hele sin Herlighed, for bestandig, idet de selv aldrig skulde dø, - og dog er det en notorisk og sikker Sag, at et Menneske i Herlighed ikke bliver deri, men dør bort fra den, og det paa en Vis, der stiller ham i Linje med Kvæget, der gjør ham til dettes Ligemand. Deres Indbildning er derfor høist forunderlig og vidner om en stor ubegribelig Daarskab. - Med ”et Menneske i Herlighed”, maa, som Versets anden Halvdel og Omkvædet i v. 21 : ”Et Menneske i Herlighed, som ikke har Forstand” vise, et *uforstandigt*, d. v. s. et *ugudeligt* Menneske i Herlighed være ment. Digteren kunde unnlade at betegne Mennesket i Herlighed som *uforstandigt* eller *ugudeligt*, fordi Herlighed, stor Rigdom, pleier baade at være erhvervet ved Ugudelighed (hvad der jo virkelig var Tilfældet med de Rigmænds Herlighed, hvis Indbildning Digteren bekjæmper) og at friste til Ugudelighed, hvorfor det ogsaa i Ordsp.

30, 8. 9 hedder: "Giv mig ikke Rigdom, forat jeg ikke, naar jeg vorder mæt, skal fornegte og sige: Hvo er Herren?" I den hellige Skrift hænger derfor ved Ordet "den Rige" oftere Bibegrebet "den Ugudelige, nærmest den "Stolte, Haarde, Tyranniske" (se Ordsp. 18, 23. 22, 7. 28, 11). - "Et Menneske i Herlighed, *bliver ikke bestandigderi*", egentlig *overnatter* ikke deri". Græsset lig, som om Morgenen blomstrer og forgaar og om Aftenen bliver afskaaret og hentørres (Ps. 90, 6), bliver han kun en Dag over, en stakket Tid deri. Naar Natten kommer, naar hans Dag (Job 14, 6), hans korte Livs Tid, er omme, rives han ud af den. Hvor og hvori han da kommer til at overnatte, hvilket det Sted og hvilken den Tilstand er, hvori han da kommer til at blive for bestandig, siger v. 15 og v. 20 OS: Dødsriget, over hvilket natligt Mørke ruger, bliver da hans "evige Hus (Præd. 12, 5), og der kommer han til at leve, saavidt der kan tales om Liv der, ikke i Herlighed, men i stor Usselhed, i den absolute Fattigdom. - At Mennesket i Herlighed ikke bliver deri, ligger ogsaa allerede antydnet i det Navn, hvormed Digteren her betegner det, "Adam". Dette Ord betegner nemlig Mennesket som taget af Jorden og bestaaende af Jord, som den Jordiske, der som saadan kan og for sin Synds Skyld skal atter blive til Jord, til Støv (1 Mos. 2, 7. 3, 19. Job 4, 19. Ps. 103, 14; 104, 29; 146, 4). - Til den negative Tanke i Versets første Halvdel træder i dets anden den tilsvarende positive, der siger os, hvorfor et Menneske i Herlighed ikke bliver deri: "*Han er lig* (egentlig: "*Han bliver gjort lig*") *Dyrene, som bortryddes*". Gud lader ham dø, og det Dyrenes Død. Dyrene lig i sit Liv formedelst sin Uforstand, bliver han dem ogsaa lig i sin Død. Han har levet som et Dyr og kommer derfor ogsaa til at dø som et Dyr. I Omkvædet i v. 21 optræder blot den positive Tanke, idet den negative. er given med og indesluttet i den. Derimod forklarer Digteren der, hvad han i vort Vers har ment med "et Menneske i Herlighed". Han har dermed ment et uforstandigt Menneske i Herlighed. - "*Som bortryddes*" "tilintetgjøres", egentlig: "som bringes til Taushed, gjøres bomstille". Har Digteren ved Ordet, saavidt det gaar paa de i Herlighed levende Mennesker, tænkt paa Grundbetydningen, saa kan han ved det tillige have sigtet til al den Larm og Bulder, som "Menneskene i Herlighed" gjøre her paa Jorden, fornemmelig ved sine Fester, og deres Liv er jo et Festliv. Vi kunne da sammenligne det herlige Sted Jes. 5, 11. 12. 14: "Ve dem, som staa aarle op om Morgenen og jage efter stærk Drik, som sidde langt ud paa Aftenen, glødende af Vin. Og af Cithar og Harpe, Pauke og Fløite og-Vin bestaar deres Drikkelag. - Derfor udvider Dødsriget sit graadige Svælg og opspiler sin Mund umaadelig, og ned fare dets (Jerusalems) prægtige Folk og dets larmende Hob og dets buldrende Sværm og Enhver, som jubler deri". (De larmende Drankere og Fraadsere i Jes. 5, 11-14 ere identiske med de havesyge Rigmænd i Jes. 5, 8-10). Dødsriget, i hvilket de larmende ugudelige Rigmænd nedfare, kaldes i Ps. 94, 17 og Ps. 105, 17 "Tausheden", d. e. Taushedens Land, det stille Land, og i Ps. 31, 18 beder David Herren om, at han maa lade de Ugudelige "vorde tause i Dødsriget".

"*Saaledes gaar det dem, som ere fulde af Selvtillid*", vedbliver Digteren i v. 14 med stort Eftertryk. "*Saaledes gaar det dem, ikke anderledes, ikke saaledes, som de selv indbilde sig.*" "Som ere fulde af *Selvtillid*", d. v. s. af Tillid til sig selv *som rige og mægtige Mænd*, af Tillid til sin Rigdom og Magt (v. 7), istedetfor af Tillid til Gud. Som rige og mægtige Mænd mene de at være sikre for Døden. Denne deres Selvtillid er Daarskab og stempler dem som Daarer.

Rigmænd, som de, der skildres i vor Psalme, mangle aldrig dem, der rose og prise dem, der smigre for dem og ligesom danne deres Hof, som den Slags Mennesker - da ogsaa ommeldes i den parallelle Ps. 73, hvor de blive betegnede som den Ugudeliges *Folk*. ("Derfor - fordi Gud ikke straffer ham -, heder det i Ps. 73, 10, bringer han sit *Folk* til at vende sig - bort fra Gud og - om til ham"). De ugudelige Rigmænd have snarere en stor

Mængde Tilhængere, idet de øve en Tiltrækning paa den store Hob. Mangfoldige impone- res af den Energi og Klogskab, som de udvikle i sin Selvsyges Tjeneste, de blændes af den Glands og Pragt, som de udfolde, og de drages hen til dem og flokke sig omkring dem dels af Egennytte, idet de ville have godt af deres Rigdom, nyde den med dem, deltage i deres Gilder, understøttes af deres Midler og erhverve sig deres mægtige Bistand til Opnaaelsen af sine Formaal, dels af Frygt for dem, idet de ville have dem til Venner, fordi de ellers kunde skade dem. Rigmændenes ugudelige Liv støder dem ikke, idet de ikke anse det for, hvad det er, men snarere for en Aabenbarelse af stor Kraft og den ægte Livsvisdom; eller, hvis de" ikke billige det i sit Hjerte, saa driver dog deres Egennyttte og Frygt dem til desuagtet at rose og prise dem. Fordi de saaledes gjøre sig delagtige i Rigmændenes Daarskab, i deres Ugudelighed, komme de ogsaa til at dele deres Skjæbne: *Saaledes gaar det dem, der ere fulde af Selvtillid og dem, som følge dem (ikke Gud) efter og have Behag i deres Tale*", i deres Selvros og Praleri, i deres letfærdige Skjemt, i deres bespottelige Ytringer om Gud og hans Styrelse (Ps 73, 11) og i deres Forhaanelse af de Fromme, saaledes gaar det dem, som give alt dette sit Bifald og kalde det aandrigt og vittigt, sandt og fuldt af Visdom. Efter v. 15 følger "Sela" (Pause i Sangen, saa den Sangen ledsagende Musik alene høres), for at give Enhver, der fri" stes til at gjøre, som de Mange, at betænke, hvad Følgen deraf vilde blive for ham.

Vers 13 og v. 14 førte os med Hensyn til de ugudelige Rigmænds og deres Tilhængeres Skjæbne ligetil Dødsrigets Porte, idet de tale om begge Parters forsmædelige Død; v. 25, et tankerigt Vers af rædselsfuldt Indhold, der minder om Dantes Helvede, fører os med Hensyn til samme ind i selve Dødsriget, idet den skildrer den forsmædelige og over al Maade elendige Tilstand, hvori de, isærdeleshed Rigmændene, som Digteren fornemmelig har for Øie, befinde sig der. Digteren fuldender saaledes i v. 15, hvad han har begyndt i v. 13 og 14. (Man kan give disse Vers Overskriften "*Døden*" og v. 25 Overskriften "*Efter Døden*".)

"Som en Faarehjord bringes de ned i Dødsriget", egentlig: "Som Faar bringer (eller "driver.) man dem til Dødsriget og sætter dem ned, lader dem leire sig der", med disse Ord, der fremstille de ugudelige Rigmænds Henflyttelse til og Indtrædelse i Dødsriget, begynder Digteren sin Skildring. Han forfølger saaledes Sammenligningen af dem med Kvæget i v. 11 (hvor den dog kun let antydes) og v. 13. Som Kvæget have de levet, som Kvæget ere de døde, og Kvæget komme de til at ligne ogsaa efter sin Død. Sammenlignings , punktet mellem de ugudelige Rigmænd (samt Tilhæng) Dødsriget og Faarehjorden er Kraft- og Viljeløsheden og den deraf flydende totale Mangel paa Modstand og deres fuldkomne Passivitet. De før saa kraftfulde og viljestærke Mænd, som dikterede alle Andre sin Vilje, som gjorde den til Lov for dem, og som ikke taalte nogen Modstand og nogen Modsigelse, som vare idel energisk Aktivitet, de ligne nu en Flok svage, sin Hyrde lydige og ligeoverfor ham viljeløse Faar, som uden Modstand, i fuldkommen Passivitet lade sig drive af ham didhen, hvorhen han vil have dem, og leire sig der, hvor han vil, at de sknlle leire sig. (Digteren sammenligner de afdøde ugudelige Rigmænd just med Faar, fordi disse Dyr ere særlig svage og særlig lydige og viljeløse). Rigmændene ere nu som Døde eller Dødnings blevne "*Mænd uden Kraft*", ("Jeg agtes" siger Heman i Ps. 88, 5, "ligemed dem, som fare ned i Hulen", d. e. Dødsriget; "jeg er som en Mand uden Kraft", "*kraftløse*" ("Ogsaa du er bleven kraftløs, som vi", siger Folkenes Konger til den babyloniske Verdenshersker ved hans Indtrædelse i Dødsriget i Jes. 4, 10), "*Slappe*" (med Navnet "de Slappe" betegnes de Døde ikke sjelden i det gamle Testamente), og som saadanne hjemfalde de uden Modstræben til Dødsriget og existere der i fuldstændig Afmagt.

Ligesom Versets første Sætning taler om de ugudelige Rigmænds Indtrædelse i Dødsriget, saa taler dets anden : *"Døden vogter dem"*, om, hvorledes de have det i samme, og om deres Forbliven deri. Døden, der, her, som oftere i Skriften (f. Ex. Job 18, 14 og 28, 22) personificeres, bliver deres Hyrde. Dengang, de levede paa Jorden, vilde de ikke have Herren, den gode Hyrde, som ikke lader sine Faar fattes nogen Ting (Ps. 23, 1. 34, 10), til sin Hyrde, men de røgtede sig selv (Ez. 34, 9), de mæskede sig med allehaande jordisk Godt (sml. 5 Mos. 32, 15); nu faa de Døden, Herskeren over det Rige, hvori de ere blevne indflyttede, til Hyrde, ikke nogen god, men en haard og streng Hyrde, en Tyran snarere, end en Hyrde. Hans Røgt bestaar deri, at han lader dem fattes Alting, og hans Vogtning deri, at han holder dem jernfast i sine Baand, at han aldrig lader dem slippe ud af sit Rige.

De to første Sætninger af vort Vers eller dets første Halvdel har ført os ned i Dødsriget, den tredje Sætning, den første i den anden Halvdel : *"Og de Oprigtige herske over dem, naar Morgenens oprinder"* fører os atter op derfra og tilbage til de Levendes Land, til Jorden. Umiddelbart og formelt tales der i denne Sætning om de Oprigtige, de Fromme, i Virkeligheden handler den dog ligesaavel, som de to forangaende og de to efterfølgende "og deres Skikkelse bliver fordærvet af Dødsriget, saa de ingen Bolig mere have", om de ugudelige Rigmænd, hvis Skjæbne efter Døden er hele Versets Gjenstand. Om de Frommes Lod efter Døden taler først det følgende Vers. "Og de Oprigtige herske over dem, naar Morgenens oprinder (egentlig "om Morgenens") er efter Digterens Mening egentlig: "og de (de ugudelige Rigmænd) beherskes om Morgenens af de Oprigtige". Han har kun af en sprogelig Grund gjort de Oprigtige til Subjekt og de Ugudelige til Objekt i Sætningen og derved fremkaldt Skinnet af, at han her ikke taler om disse, men om hine. - De to første Sætninger i Verset, der udgjøre dets første Halvdel, tale om Rigmændenes Skjæbne efter Døden med Hensyn til *selve deres Personer*, de tre Sætninger i det, der danne dets anden Halvdel, tale om den Skjæbne, de friste, med Hensyn til *sine Boliger*: sine efterladte Boliger paa Jorden, sine Boliger i *egentlig Forstand* (den første Sætning: "og de Oprigtige herske over dem, naar Morgenens oprinder"), sine Boliger i Dødsriget, d. v. s. i *Gravene*, sine Legemers Boliger, sine Boliger i *uegentlig Forstand* (den anden Sætning: "og deres Skikkelse bliver fordærvet af Dødsriget"), og sine Boliger *baade i den ene og i den anden Forstand* eller sine Boliger *overhovedet* (den tredje Sætning: "saade ingen Bolig mere have"). Dog gaar den første Sætning ogsaa paa de ugudelige Rigmænds Børn.

"Og de Oprigtige herske over dem, naar Morgenens oprinder", siger Digteren. *Morgenens* er Frelsens og Lykkens Morgen efter Farens og Ulykkens Nat, og den *oprinder for de Oprigtige* - d. v. s. for dem, som tjene Herren og vandre paa hans Veie i Hjertets Oprigtighed -, naar de ugudelige Rigmænd, fra hvem al deres Fare og al deres Ulykke kommer (v. 6), have endt sin kortvarige Livs- og Lykkes-Dag ved at omkomme (v. 13), og den evigvarende Døds- og Elendigheds-Nat, som de have at tilbringe i det natligt mørke Dødsrige, er indtraadt for dem med deres forsmædelige Endeligt. Da er det, de Oprigtige faa Herredømmet over dem. Dette Herredømme kan dog nu ikke være noget Herredømme over *dem selv*, over *deres Personer*, thi de ere jo i Dødsriget og i Graven, medens de Oprigtige ere paa Jorden ; det kan kun være et Herredømme over dem *i deres Gods og deres Børn*. De ugudelige Rigmænds Huse og jorder komme efter sine Eieres Død i de Oprigtiges Hænder, de Oprigtige blive Rigmændenes Arvinger; de ere de *"Andre"*, om hvem Digteren taler i v. 11, i de Ord: "Daaren og den Uforstandige omkomme og overlade sit Gods til *Andre*". De blive saaledes Herrer over det, hvormed Rigmændene vare sammenvoxede, som var en Del af dem selv, som ligesom dannede deres Periferi, og paa denne Maade Herrer over dem selv. Og ligesaa blive de Herrer over dem i deres Børn, i deres Kjød og Blod. Ved at Rigmændenes Gods bliver de Oprigtiges

Eiendom, komme deres Børn i et Afhængigheds- og Tjenerforhold til disse. De Oprigtige gaa saaledes af med Seiren, de triumfere over de ugudelige Rigmænd, de træde ligesom seirrige paa deres Grave. Man kan til de Ord : ”og de Oprigtige herske over dem, naar Morgen oprinder” sammenligne Steder, som disse : ”Den Gode efterlader Arv til Børnebørn ; men Synderens Gods er gjemt til den Retfærdige”, Ordsp. 13, 22, ”Naar han (den Ugudelige) opdynger Sølv som Støv og skaffer sig Klæder som Ler, saa skaffer han sig dem, men den Retfærdige skal iføre sig dem, og Sølvet skal den Uskyldige dele”, Job 27, 6. 17, ”De Onde skulle udryddes; men de, som bie efter Herren, skulle arve Landet. Og om en liden Stund, saa er den Ugudelige ikke mere, og agter du paa hans Sted, saa er han borte. Men de Sagtmodige skulle arve Landet og forlyste sig over megen Fred”, Ps. 37, 9-11, ”Hans (den Ugudeliges) Børn maa beile til den Ringes Gunst, og hans Hænder maa give hans Formue tilbage” (nemlig i hans Børn, disse maa give den tilbage), Job 20, 10, og: ”Jeg har været ung og er bleven gammel ; men ikke har jeg seet den Retfærdige forladt, eller hans Afkom søge efter Brød” (som den Ugudeliges Afkom), Ps. 37, 25. - Indholdet af den Sætning: ”og de Oprigtige herske over dem, naar Morgen oprinder” er dog ikke udtømt med det Frematte. Der ligger endnu Mere i den, der ligger en Profeti, en Forjættelse i den, som angaar Enden og Evigheden. Det, som den egentlig udsiger, sker mangfoldige, ja talløse Gange i Tidernes Løb med de enkelte Oprigtige og de enkelte Ugudelige, men tilsidst, ved Tidens Ende, skal det ske med hele Guds sande, af idel Oprigtige bestaaende Menighed og hele den ugudelige Verden paa een Gang og paa fuldkommen Maade. Der skal komme en Tid, da den ugudelige Verden, der nu har sin Dag paa Jorden, der nu eier denne og er dens Herre og nyder jordisk Lykke i fulde Drag, og som omgiver Guds Menighed med mangehaande Farer og bereder den mangfoldige Trængsler, skal være gaaet tilgrunde og vist hen til sit Sted, hvor den tilbringer sin Nat, en Dødens, den evige Døds, og Elendighedens Nat uden Ende, - og da for Guds Menighed, som nu har sin Nat paa Jorden, idet den nu her er omspændt af allehaande Farer og lider mangfoldige Trængsler, denne Nat nu skal være tilende, og dens Dag, Frelsens og Salighedens evige Dag paa den forklarede Jord, skal være brudt frem. Da, paa Opstandelsens og det evige Livs Morgen, skal den arve Jorden, som hidindtil har været saa fast knyttet til de Ugudelige, at den ligesom udgjorde en Del af deres eget Jeg, og at de ansaa den for sin umistelige, evige Eiendom ; Menigheden skal da arve Jorden efter dem og saaledes blive deres Herre og opnaa den endelige Seir og Triumf over dem. Forsaavidt de Ord: ”og de Oprigtige herske over dem, naar Morgen oprinder” indeholde den netop udførte Tanke, maa vi dermed sammenligne Steder, som Matth. 5, 5: ”Salige ere de Sagtmodige; thi de skulle arve Jorden”, og som Mal. 4, 3: ”Og I (som frygte mit Navn) skulle nedtræde de Ugudelige; thi de skulle være Aske under Eders Fødders Saaler - paa den Dag, jeg gjør, siger den Herre Zebaoth” (sml. endnu ogsaa Jes. 66, 24). Den tredje Sætning i vort Vers stiller et perspektivisk Billede med Forgrund og Baggrund for vore Øine. Forgrunden dannes af alle de enkelte Tilfælde, hvori Ugudelige gaa tilgrunde og hjemfalde til Dødsriget, og Fromme blive deres Arvinger og Herrer, og Baggrunden dannes af den hele ugudelige Verdens endelige Undergang og dens Tab af jorden og Guds Menigheds Herredømme over denne og Triumf over sin fordums Fiende. Hine enkelte Tilfælde ere Forspil, Varsler og Pant paa dette Herredømme og denne Triumf.

At Digteren i den tredje Sætning af vort Vers i Grunden taler om de ugudelige Rigmænd, ser man deraf, at han derpaa taler om dem i den følgende fjerde: ”og deres Skikkelse bliver fordærvet af Dødsriget”(egentlig : og deres Skikkelse hjemfalder til Dødsrigets Fortærelse”). Da Sjelen i Dødsriget ikke har nogen Skikkelse, der kan fortæres, fordærves, ødelægges af

Dødsriget, saa maa med de ugudelige Rigmænd ("*deres*") ikke blot deres Sjele, men deres af Sjel og Legeme bestaaende *Personer* være mente, disses Skikkelse være at forstaa om deres *Legeme*, og Dødriget her være brugt i videre Forstand, hvori det indeslutter Graven. Dødsriget kaldes jo i det gamle Testamente oftere en *Grube*, en Grube med en overvættets dyb Bund ("*Nei, til Dødsriget skal du nedstødes, til Grubens dybeste Bund*", siger Profeten Jesaias til den babyloniske Verdenshersker i Jes. 14, 15), med store Dyb, med Afgrunde ("*Du har lagt mig i Dybenes Grube, paa mørke Steder, i Afgrunde*", klager Homan i Ps. 88, 7), og det betegnes i Ps. 63, 10 som "*Jordens nederste Dyb*" ("*Og de, som staa mig efter Livet for at fordærve det, skulle komme til Jordens nederste Dyb*"). Det anskues saaledes som en underjordisk Hule af umaadelig Dybde. Graven er da ligesom denne Hules øverste Del, dens Munding, saa at sige, eller ogsaa dens Forhal. Der ligger Legemet, medens Sjelen er dybere nede i den egentlige Hule, det egentlige Dødsrige. De ugudelige Rigmænds Skikkelse er deres Legeme efter dets ydre Skikkelse. Denne Skikkelse, der hos dem i Livet var saa smuk - de vare velnærede, kraftfulde Mænd med et imponerende, smukt Ydre (sml. Steder, som Ps. 73, 4 og Job 20, 11) -, og paa hvis Skjønhed de vist lagde megen Vegt, bliver nu fortæret af Graven, der først og fremst angriber og ødelægger den, idet den forvandler Legemet til en uformelig Masse, for saa at fortære dets Stof. Det er dette, som Digteren i V. i i kalder "at se Graven".

"*Saa de ingen Bolig mere have*" (egentlig: "*saa han - enhver af dem - ingen Bolig mere har*"), med disse Ord slutter Digteren sin grufulde Skildring. Derved, at deres Legeme bliver fordærvet og fortæret af Graven, miste de endog sin sidste Bolig, den eneste, de have tilbage, saa de nu ingen mere have. Dengang, de døde, mistede de vistnok sine mange Boliger paa Jorden - deres Herlighed for ikke ned efter dem (v. 18), nøgne vare de komne af sin Moders Liv, og nøgne vendte de did tilbage (Job 1, 21, sml. Præd. 5, 14 og Tim, 6, 7) -; men de beholdt dog paa en Maade endnu en Bolig, sin sidste, sit Legeme. Thi vistnok blev deres Sjel ved deres Død adskilt fra deres Legeme, og havde den og i den deres Person forsaavidt ingen Bolig mere, men deres Legeme var dog endnu til og det tilhørte dem. Men nu, har Graven fortæret det, saa at de ikke mere have det i nogen Forstand; de ere nu absolut husløse, absolut afklædte (2 Kor. 5, 4) og nøgne. Legemet betragtes baade i det gamle og i det nye Testamente som Sjelens Hus eller Bolig (s. Jes. 38, 12. og 2 Kor. 5, 1. 2).

VI.

"*Men Gud skal forløse min Sjel af Dødsrigets Vold, thi han skal tage mig til sig. Sela*".

Et Udraab fuldt af triumferende Troesforvisning. Dets Indhold staar i den mest skjærende Modsætning til Indholdet af det forangaaende Vers. I v. 15 den bælgmørke Nat, i v. 16 den lyseste Dag.

Dette Vers, der, som vi have seet, danner den positive Del af Begrundelsen i v. 8-6, medens v. 8-15 danner liden negative Del af den, refererer sig til hele denne Del. Isærdeleshed refererer det sig dog til dens Begyndelse, v. 8 samt v. 10, og dens Slutning, v. 15, idet det - paa forskjellig Vis - staar i Modsætning baade til hin og til denne. "En Mand kan ikke udløse en Broder, han kan ikke give Gud Løsepenge for ham - saa han fremdeles skulde leve for bestandig og ikke se Graven", v. 8 og 10, "Men Gud skal forløse min Sjel af Dødsrigets Vold", v. 16. Hvad intet Menneske kan udvirke for en Broder hos Gud, det skal Gud selv gjøre for mig, - ihvorvel ikke saa, at han sparer mig for Døden, hvad Manden vilde opnaa for sin Broder ved at byde Gud Løsepenge for ham, men saa, at han efterat have ladet mig dø thi dø maa jeg - befrier mig 'fra Dødens Baand. Og: De ugudelige Rigmænd hjemfalde til Dødsriget og blive *deri*, v. 25, men min Sjel skal Gud forløse af

dets Vold, v. 6. Medens hine blive i Dødsriget, skal jeg forløses deraf. Den Modsætning, hvori v. 16 staar til v. 25, er dog den nærmest liggende og hovedsagelige, som jo da ogsaa dette Vers gaar umiddelbart forud for hint.

Begrundelsens positive Del i v. 16 supplerer og fuldender den negative i v. 8-15. Den gjør dog ikke blot dette, men den overgaar denne Del ogsaa langt i Vigtighed. Ja, den negative Del vilde uden den positive ikke have noget Værd for de Fromme og ikke bringe dem nogen Trøst. Thi hvilket Værd skulde vel det have for dem, og hvilken Trøst skulde det bringe dem, at de Ugudelige hjemfalde til Dødsriget og blive deri, hvis det samme ogsaa gjaldt om dem selv? Der vilde jo da ikke være nogen Forskjel mellem hine og dem; de vilde jo da ikke have Noget forud for hine.

”Men Gud skal forløse *min* Sjel af Dødsrigets Vold, thi han tager *mig* til sig” siger Digteren ægte lyrisk (sml. v. 6). Havde han udtrykt sig didaktisk, saa vilde han have sagt: ”Men Gud skal forløse *den Oprigtiges* Sjel (eller ”*de Oprigtiges Sjele*”) af Dødsrigets Vold, thi han skal tage *ham* (eller ”*dem*”) til sig.” Den Oplysning, at Gud skulde forløse Digteren af Dødsrigets Vold, som allerede tidligere under hans Anfægtelse var bleven ham tildel, har han nu netop faaet paany og udtaler den, fuld af triumferende Glæde, for de Fromme, i den -Hensigt at gjøre dem delagtige i den, thi den gjælder ham som en af de Fromme og altsaa ikke blot ham, men alle Fromme. Enhver af dem skal, følgende hans Exempel, med freidig Troesforvisning udraabe det samme, som han.

”Gud skal *forløse min Sjel af Dødsrigets Vold*” (egentlig ”*Haand*”). Den Forløsning af Sjelen, som Digteren taler om i disse Ord, er tiltrods for, at han i den derpaa følgende Sætning: ”thi han skal tage mig til sig”, aabenbart sigter til Fortællingen om Henoch i 1 Mos. 5, 24, kanske ogsaa til Fortællingen om Elias i 2 Kgb. 2, ikke at forstaa om en Bevarelse for at blive greben af Dødsrigets Haand, for at falde i den, for at hjemfalde til Dødsriget, for Døden. Thi Digteren har jo i v. 8-11 paa det Stærkeste udtalt, at intet Menneske kan undgaa Døden, at alle Mennesker, ogsaa de Vise, d. e. de Fromme, hjemfalde til den. Og hvorledes skulde han ogsaa have næret det sværmeriske Haab, at det skulde gaa ham og de Fromme overhovedet som Henoch (og Elias)? Den Sjelens Forløsning af Dødsrigets Haand eller Vold, hvorom der tales i den første Halvdel af v. 16, kan kun være en Forløsning fra Dødsriget som det, der allerede har ham i sin Haand, sin Magt, til hvilket han allerede er hjemfalden, hvori han allerede befinder sig. Dette kræves jo ogsaa af den Modsætning, hvori v. 16 staar til v. 15: De ugudelige Rigmænd blive i Dødsriget (”Døden *vogter* dem”; sml. v. 20: ”saa skal du dog komme til dine Fædres Slægt; de se ikke *Lysetevindelig*” min Sjel vil derimod Gud forløse af Dødsrigets Vold. Ordene tale om, at Gud vil hente hans Sjel ud af Dødsriget, føre den frem, op af det, gjøre hans Sjel, gjøre ham selv levende igjen, føre ham tilbage til Livet.

”*Thi han tager mig til sig.*” Egentlig heder det blot: ”*thi han tager mig*” eller: ”*thi han tager meg bort.*” Men Gud kan jo kun tage ham bort for at bringe ham hen til et eller andet Sted, og da kan det Sted, hvorhen han bringer ham, ikke være noget andet, end hans egen Omgivelse, hans egen Nærhed. Paa Grundstedet i 1 Mos. 5, 24 er det, at Henoch paa Jorden *vandrede med Gud*, Aarsagen til, at Gud tog ham eller tog ham bort, og maa følgelig Gud have taget ham bort *til sig*, forat han skulde være *hos ham, i hans umiddelbare Nærhed*. I 2 Kgb. 2 heder det om Elias, at Herren skal tage ham bort over Elisas Hoved og fra Elisa, og derpaa fortælles der, at Elias for i Stormen *op til Himmelen*, Guds Bolig, altsaa til Gud. Endelig i Ps. 73, 24 siger Asaf, at Gud skal lede ham under hans jordiske Vandring ved sit Raad og derefter tage ham bort *i Herlighed, paa en herlig Vis* eller *til Herlighed*. Hertil kommer endnu, at den anden Halvdel af vort Vers, hvis den blot talte om en Borttagen, vilde være temmelig intetsigende, idet den da ikke vilde udtale

noget synderlig Andet, end den første Halvdel (Gud skal forløse mig af Dødsriget, thi han skal tage mig bort derfra). Som allerede sagt, vise de Ord: ”thi han skal tage mig til sig” tilbage til 1 Mos. 5, 24: ”Og Henoah vandrede med Gud; og han var ikke mere, thi Gud havde taget ham til sig (egentlig blot: ”taget ham”, ”taget ham bort”) og maaske ogsaa tilbage til 2 Kgb. 2, hvor Profeternes Børn i Bethel og i Jericho sige til Elisa: ”Ved du, at Herren idag vil *tage* din Herre (Elias)*bort* over dit Hoved (til Himmelen, saa du mister dit Hoved, din Mester (v. 3 og 5)? Og hvor Elias selv siger til sin Discipel og Efterfølger: ”Begjær, hvad jeg skal gjøre for dig, førend jeg bliver *tagen bort* fra dig. (v. 9) og: ”ser du mig, idet jeg bliver *tagen bort* fra dig; saa ske dig saaledes” (v. 10). Ogsaa til disse Steder viser den anden Halvdel af vort Vers tilbage, ifald vor Psalme er forfattet efter Elias's Tid, hvad der let kan være Tilfældet, da de Psalmer, som føre Overskriften: ”*Af Korahs Børn*”, til hvilke vor Psalme hører, for en Del ere digtede efter Davids Tid, idet den korahitiske Familie ogsaa efter denne Tid frembragte Digtere, og da de tre forangaaende korahitiske Psalmer ere digtede længe efter den, Ps. 46 og 47 under Hiskias, og Ps. 48 under Josafat. Grundstedet er i Mos. 5, 24. Fra dette Sted er Udtrykket ”at tage, tage bort” baade i 2 Kgb. 2, 3. 5. 9. og 10 og paa de to Psalmesteder, Ps. 73, 24: ”og derefter tager han mig bort i (eller ”til”) Herlighed” og vort Sted hentet. Henoah var et Forbillede paa Elias, og paa, hvad Gud gjorde med ham, byggede de Troende i Israel senere for en Del sit Haab om et evigt Liv i Salighed og Herlighed hos og med Gud.

”*Thi* han skal tage mig til sig”, siger vor Digter. At Gud forløser hans Sjel af Dødsrigets Vold, har altsaa sin *Grund* deri, at han tager ham til sig. *Fordi* Gud vil have ham hos sig, forløser han ham af den; at have ham hos sig er hans *Hensigt* med, at han forløser ham og Forløsningens *Maal*; Forløsningen selv er for ham kun *Middel* til dette Maal. Hvad der udsiges i Versets anden Halvdel, er saaledes Hovedsagen i det; herpaa ligger Hovedvegten, herpaa Accenten.

Digteren siger, at Gud skal forløse hans *Sjel* af *Dødsrigets Vold*. Heraf synes at følge, at den Levendegjørelse, den Tilbageførelse til Livet, hvorom han taler i den første Halvdel af vort Vers, gjælder *Sjelen alene, ikke tillige Legemet*, at den ikke gjælder *hele* Mennesket, *hele* Personen. Og derimod, at det virkelig er saa, maa ikke indvendes, at Digteren i den anden Halvdel af Verset siger: ”thi han skal *tagemig* til sig”, thi han kan i disse Ord have identificeret sin Sjel med sin Person, fordi Sjelen er den fornemste Del af Mennesket. Han gjør jo dette i v. 15 med de ugudelige Rigmænds Sjele, idet han her i sin Tale om disse siger: ”Som en Faarehjort bringes *de* ned i Dødsriget, Døden vogter *dem*.” ”*De, dem*”, ere de ugudelige Rigmænd. Og ligesaa lidt maa man derimod, at Digteren i vort Vers indskrænker Forløsningen af Dødsriget til sin Sjel, indvende, at jo Gud tog Henoah, til hvis Endeligt den anden Halvdel af vort Vers uden al Tvivl sigter, til sig med Legeme og Sjel, hele hans Person, thi Henoah blev i levende Live henrykt til Gud; hvad derimod Digteren angaar, saa skal Gud først tage ham til sig efter hans Død, efterat hans Person ved Døden er opløst i Sjel og Legeme, og dette sidste er hjemfaldet til Forraadnelsen. Alligevel har Digteren sikkert ikke villet udelukke sit Legeme fra, hvad han siger om sin Sjel i den første og om sin Person i den anden Halvdel af vort Vers.

Thi *for det Første* strider Udelukkelsen af det imod det bibelske Begreb af et *levende Menneske*. Til et saadant hører efter Skriften baade Sjel og *Legeme*. Døden bestaar efter den just deri, at Menneskets Sjel og Legeme adskilles fra hinanden. Skriften betegner ikke blot det fra Sjelen adskilte Legeme, men ogsaa den fra Legemet adskilte Sjel som død. ”*De Døde* love ikke Herren, ingen af *dem, som fare ned i det Stille (Dødsriget)*” heder det i Ps. 115, 17, Jesaias siger: ”Og naar de (de Ugudelige blandt Folket) sige til

Eder: Søger hen til *Dødnings*emanerne og Sandsigerne, de hvislende og mumlende, da siger: Skal ikke et Folk søge hen til sin Gud? Skal man for *de Levende* søge hen til *de Døde*? (Jes. 8, 19), og Parabelen i Luk. 16 slutter med de Ord: ”Men han sagde: Nei, Fader Abraham: Men dersom Nogen af *de Døde* gaar til dem, da omvendte de sig. Men han sagde til ham : Høre de ikke Moses og Profeterne, da skulle de heller ikke tro, om Nogen opstaar fra *de Døde*” (Luk. 16, 30. 31). Skal altsaa et Menneske forløses fra Døden, saa maa hans Sjæl gjenforenes med hans af det Støv, hvortil det er blevet, nydannede Legeme. Processen i 1 Mos. 2, 7 maa med de nødvendige Forandringer gjentage sig. Hans Levendegjørelse bestaar i denne Gjenforening.

Og for *det Andet*: Det Samfund med Gud, hvorom der tales i den anden Halvdel af vort Vers, og som der fremstilles som Maal for den Forløsning fra Døden, hvorom den første Halvdel taler, er aabenbart det inderligste og fuldkomneste, det fuldendte. Men dette Samfund kræver nu *hele* Digterens Person til sit Objekt og Afølgelig, at hans Sjæl og hans Legeme atter ere blevne gjenforenede. Som jo da gsaa den Mand, hvis Forbillede sikkert forsvæver ham i de Ord : ”thi han tager mig til sig”, Henoch, ved sin Borttagelse kom til at staa i det inderligste Samfund med Gud med Sjæl og Legeme, med hele sin Person. Det fuldkomneste Samfund med Gud, den Levende, selve Livet, kræver, at al Død er borte fra den, der skal blive delagtig i det, at Intet af den mere hænger ved .ham. Legemets Opstandelse optræder forøvrigt ogsaa ellers i det gamle Testamente, og det ikke blot som Gjenstand for profetisk Forjættelse, men ogsaa for troende Israeliters Haab. Som Gjenstand for den profetiske Forjættelse optræder den allerede hos Jesaias i jes. 25, 8: ”Han (Gud) skal opsluge Døden (som ved Menneskets Fald er kommen ind i Verden, 1 Mos. 3 og Rom. 5, 12 flg.) for evig” og siden hos Daniel i Dan. 12, 2: ”Og Mange skulle opvaagne af Søvn i Jordens Støv, Somme til evigt Liv og Somme til idel Skam, til evig Afsky.” Som Gjenstand for fromme Israeliters Haab optræder Legemets Opstandelse. for kun at anføre dette ene Sted, i Ps. 17, 15: *Jeg*, jeg skal i Retfærdighed skue dit Ansigt, jeg skal mættes, *naar jeg vaagner*, ved din Skikkelse.” Her kræver nemlig Modsætningen mellem disse Ord og de forangaaende: ”Frels min Sjæl fra *denne Verdens Mennesker*, som *have sin Del i Livet* (dette Liv, Luk. 16, 25), og hvis Bug du fylder med dine Skatte, som ere rige paa Sønner og efterlade sin Overflod til sine Børn”, med Nødvendighed, at ”*naar jeg vaagner*” er ”*naar jeg vaagner af Døds søvnen*.” Sml., hvad Udtrykket ”*vaagner*” angaar, Jes. 26, 19: ”Dine Døde skulle vorde levende, mine Lig, de skulle opstaa ; *vaagner op* og jubler, I Støvet Beboere! thi Dug over grønne Urter er din Dug, og Jordan føder Dødnings af sig” og Dan. 12, 2: ”Og Mange skulle *opvaagne* af Søvn i Jordens Støv.” (De to andre Opfattelser af de Ord: ”*naar jeg vaagner*”: ”*naar jeg imorgen tidlig vaagner op efter Nattens Søvn*”, og: ”*naar jeg vaagner op efter Ulykkens Nat, naar Ulykkens Nat er over, og Frelsens Morgen er brudt frem*”, fyldestgjøre ikke alene ikke det, som Modsætningen mellem v. 15 og v. 14 kræver, men ere ogsaa ellers aldeles utilfredsstillende!. At Digteren i vort Vers blot taler om sin Sjels Frelse af Dødsrigets Vold, har sin Grund baade deri, at Sjelen er Menneskets fornemste Del - den fornemste Del nævnes istedetfor det Hele, hvilket den repræsenterer -, og deri, at den er den Del af det, som efter Døden endnu eksisterer og befinder sig i Dødsrigets Magt, medens dette ikke er Tilfældet med Legemet, paa hvilket Dødsriget (Graven) har gjort sin Gjerning ved at opløse det i Støv og herved at ødelægge det.

Digterens Forvisning om, at Gud skal tage ham til sig efterat have forløst hans Sjæl af Dødsrigets Vold, hvilede paa Aabenbaring (v. 6). Men denne Aabenbaring havde et Tilknytningspunkt i, hvad Digteren selv, førend han fik den, tænkte om sin Skjæbne efter Døden: han tænkte det samme om den, som *den*Aabenbaring fra Gud, der blev ham tildelt, derefter stadfæstede ham og gjorde til guddommelig Vished for ham. - Hvad var det nu,

som fremkaldte hos ham den Tanke, at Gud skulde forløse ham fra Døden og tage ham til sig? hvorpaa byggede han dette Haab? og hvad var for Gud Grunden til, at han vilde gjøre med Digteren, hvad denne haabede, og at tilsikre ham dette ved Aabenbaring? - Digteren regner sig til "de Oprigtige" (v. 15) og til "de Vise", d. v. s. de Fromme (v. 11) og han er forvisset om, at Gud vil gjøre med ham det samme, som han i Urtiden havde gjort med Henoch. Men med Henoch havde Gud gjort dette, fordi han *vandrede med ham*, d. v. s. fordi han stod i det inderligste Samfund med ham, i et Samfund, ligt det, hvori et Menneske staar med en fortrolig Ven. Digteren er sig altsaa bevidst, at han staar i et inderligt Samfund med Gud. Det var denne hans Oprigtighed og Fromhed, denne hans Vandel med Gud, dette hans inderlige Samfund med ham, som fremkaldte hos ham den Tanke, at Gud skulde forløse ham fra Døden og tage ham til sig. Ikke som om Digteren havde ment, at han ved sin Oprigtighed og Fromhed og ved sin Vandel med Gud skulde have *fortjent*, at Gud gjorde dette mod ham han var sikkert ikke ubekjendt med, at alt det Gode, som fandtes hos ham, var Guds eget Verk gennem hans Helligaand (s. Steder, som Ps. 51, 12 -14 sml. med v. 7 og som Ez. 19 flg. og 36, 26 flg.) -, men han vidste, at handerved var *skikket til* et evigt Liv i Samfund med Gud, at han derved var i Besiddelse af *Betingelsen for* et saadant Liv, og, hvad der var Hovedsagen, han fandt deri, at Gud havde bragt ham i et saa inderligt Samfund med sig, en Tilkjendegivelse fra hans Side af, at han vilde forløse ham fra Døden og skjenke ham et evigt saligt Liv hos sig. Thi naar Gud - Tanker af en saadan Art maa have rørt sig hos Digteren, omend kun i Form af Anelser -, naar Gud, som er den levende Gud (Jer. 10, 10), som lever evindeligt (1 Mos. 32, 40. Dan. 12, 7), og som er Livets Kilde (Jer. 2, 13. Ps. 36, 10), naar *han* er traadt i Forbindelse med et Menneske g har skabt sit eget Liv i ham og herved har bragt ham i Livssamfund med sig, saa har han dermed erklæret, baade at han vil fuldkomme det i ham skabte Liv og hans Samfund med sig, og at han vil gjøre ham selv delagtig i sin Evighed. Det Liv, han har skjenket ham, og det Livssamfund, hvori han har bragt ham med sig, ere for dette Menneske et Pant paa og en Borgen for, at begge engang skulle blive fuldkomne, og at han selv skal leve til evig Tid. Han bærer det evige Livs Spire i sig, denne Spire skal udvikle sig til det fulde evige Liv; han staar i et begyndende Samfund med Gud, dette Samfund skal engang blive et fuldendt; han besidder allerede det evige Liv, - han skal komme til at besidde det til evig Tid. Døden kan kun være en Afbrydelse af hans Liv, ikke nogen Ophævelse af det (den maa selv blive ophævet), og hans Plads kan tilsidst kun være hos Gud, i hans nærmeste Omgivelse, hvor han kommer til at skue hans Ansigt og at mættes ved hans Skikkelse evindeligt (Ps. 17, 15 ; sml. Ps. 16, 11 og 1 Joh. 3, 2). Hvor Gud er, der maa tilsidst hans Tjener være (Joh. 12, 26). Gud har bragt ham i sin Nærhed (sml. Ef. 2, 13), og han har holdt sig nær til ham, idet han erkjendte, at dette var godt for ham (Ps. 73, 28), han maa derfor engang komme i hans umiddelbare Nærhed. - Saaledes maa det være, thi Gud er ikke *Dødes*, men *Levendes* Gud (Math. 22, 32). Han, den Levende, Livet, hvem alt Dødt er imod, kan ikke træde i Samfund med et Menneske, hvis Liv kun er "som en Haandbred" (Ps. 39, 6), der om ganske kort Tid er en Død, og saa vedbliver at være en saadan til evig Tid, som er en Døende fra sin Fødsel af, han kan ikke træde i Samfund med ham, med mindre han med det samme optager ham i sit eget Livs, det evige Livs Sfære og gjør ham til en Arving af dette. Arven tilfalder ham, naar Døden er opslugt til evig Tid (Jes. 25, 8), naar de Døde opstaa og det evige Livs Morgen bryder frem. - Tanker, dunkle Tanker eller Anelser af denne Art vare det, som fremkaldte hos vor Digter Forvisningen om, at Gud skulde forløse ham af Dødsrigets Vold og tage ham til sig, en Forvisning, som derefter Gud ved Aabenbaring stadfæstede og gjorde til guddommelig Vished.

"Gud", siger Digteren, "skal forløse min Sjæl fra Dødsrigets Vold". Ved hvem og naar han skulde gjøre dette, derom erfare vi Intet af ham, fordi Gud

ikke havde aabenbaret ham Noget derom. Vi vide imidlertid andetstedsfra, at baade hans og alle Frommes Forløsning fra Døden er bleven bragt og skal bringes tilveie ved vor Herre Jesus Kristus, som betalte Gud "Løsepenge", idet han udgjød sit Blod paa Korset, og som engang skal fremkalde alle dem, der have gjort Godt, at Gravene til Livets Opstandelse (Joh. 5, 28 f. Og ligesaa vide vi, at dette skal ske ved Dagenes Ende, umiddelbart før den yderste Dom. En Del af de gammeltestamentlige Fromme blev forøvrigt allerede forløst fra Døden, dengang Kristus døde. "Men Jesus", heder det i Math. 27, 50-53, "udgav sin Aand. Og se Gravene oplodes, og Mange af de hensovede Helliges Legemer opstode; og de gik ud af Gravene efter hans Opstandelse og kom ind i den hellige Stad og aabenbarede for Mange." Hvad der berettes i disse Ord, er et Tegn paa, et Bevis for, at Kristus ved sin Død har forløst Menneskene fra Døden, og de mange hensovede Hellige, om hvis Opstandelse der tales i dem, ere at betragte som Førstegrøden af de talløse Hellige, der ved Tidens Ende skulle opstaa fra de Døde i Kraft af Kristi Død, og deres Opstandelse er at opfatte som en Spaadom, en Forjættelse om disses Opstandelse..

Ogsaa paa v. 16 følger "Sela". Og der gives neppe. noget Sted i Psalmerne, hvor "Sela" er saa vel anbragt, som just her.

VII.

I Psalmens Slutningsstrofe, v. 17-21, gjentager Digteren Temaet i v. 6 flg. og den negative Del af de. Begrundelse, v. 8-15, fornemmelig dog det andet Parti af denne Del, Partiet i Strofen v. 12-15. Han gjentager begge Dele med færre Ord og med nogle Variationer, Variationer, som for en Del indeholde nærmere Forklaringer af Saadant, som for kun var antydet. At han ikke ogsaa gjentager den positive Del af Begrundelsen, uagtet denne Del er ulige vigtigere end den negative, har vel sin Grund deri, at han med Hensyn til den ikke havde Mere at sige, end han allerede havde sagt. Hans Tilhørere skulde derfor nøie sig med det korte, men indholdstunge Ord i v. 16. Dette Vers gik jo forøvrigt ogsaa umiddelbart forud for Slutningsstrofen og klang -derfor under denne endnu for deres Øren.

Tonen er i v. 17-21 ikke saa lyrisk, som i Psalmens midterste Del. Det heder i v. 17 ikke, som i v. 6: "*Hvorfor skal jeg frygte?*" men: "*Frygt ikke*", og Digteren taler i V. 18 - 21 ingensteds, som i v. 6, om sig selv. Forøvrigt er Talen i v. 17-21, omend i det Hele taget jevn - den ligner en klar og hurtigflydende Strøm -, saa dog livlig nok. Digteren tiltaler ikke alene i v. 17 den Fromme, men han springer ogsaa i v. 19 over fra Talen om den enkelte ugudelige Rigmand, der her staar for ham som hele Klassens Repræsentant, over til Talen til ham ("*Om han end velsigner sin Sjel i sit Liv, og man priser dig, fordi du gjør dig til gode*"). Ja, i v. 20 gaar han (i Grundtexten) i sin overvættets Livlighed endog i een og samme Sætning over fra den anden Person til den tredje ("*saa skal du dog komme til hans Fædres Slægt*").

Strofen falder i tre Dele : v. 17 og 18: Den ugudelige Rigmand maa lade sin Herlighed tilbage, naar han dør, v. 19 og 20: Den Livsvisdom, han roser sig af, og Andre rose ham for, viser sig da at have været Daarskab, og v. 21: Omkvædet.

"*Frygt ikke*, naar en Mand bliver rig", saa begynder Digteren. Vi have til hans "*Frygt ikke*" at tænke et "*altsaa*" til ("*Frygt altsaa ikke*"), thi Formaningene i v. 17 ff. hviler paa Begrundelsen i det Forangaaende. Den faar dog straks en ny Begrundelse i v. 18 ff. - De Ord: "*hans Herlighed skal ikke fare ned efter ham*" i v. 18 minde om de Ord : "*Salige ere de Døde, som dø i Herren. herefter. Ja, Aanden siger, at de. skullevile fra deres Arbejder, men deres Gjæringer følge med dem*", Joh. Aab. 14, '13. Kun Gjæringerne, baade de gode og de onde, følge med Mennesket, naar det dør, ikke det jordiske Gods. Hvorledes

med Rigmanden hans onde Gjerninger følge, ser man af Luk. 6, 22 ff. - Meningen af de Ord: ”Om han end velsigner sin Sjæl i sit Liv” i den første Halvdel af v. 19 er: Om han end priser sig lykkelig, fordi han har det saa inderlig godt, idet han hver Dag kan leve herlig og i Glæde, uden dog at udsætte sig for siden at blive straffet af Gud for sit onde Liv (sml. 5 Mos. 29, 19), da Gud ikke bekymrer sig om de jordiske Ting (Ps. 73, 11), og om han end derfor er meget tilfreds med sig selv, med sin Klogskab og Forstand, hvorved han har forskaffet sig et saadant lykkeligt Liv. En Parallel til V. 10 have vi i den rige Bondes Tale i Luk. 12, 19. ”I sit Liv” er : i dette Liv, der er *hans* Liv, sml. Ps. 17, 14: frels min Sjæl) fra denne Verdens Mennesker, som have sin Del i Livet” og Luk. 6, 25: ”Søn kom ihu, at du har annammet det Gode i din Livstid”. Tanken i den anden Del af v. 10 ”og man priser dig, fordi du gjør dig til gode” er: og (omend) Andre, dine Smigrere, Daarer, som du selv, prise dig som en Mand, der forstaar at nyde Livet, at gjøre det rigt paa Glæder, der besidder praktisk Visdom, Livsvisdom, der er en ægte Vismand. - I v. 20 udtrykker Digteren derpaa den Tanke, at den foregivne Visdom, som Rigmanden selv har fundet hos sig, og som Andre have fundet hos ham, ikke vil kunne frelse ham fra Døden og fra det over al Maade usle og elendige Liv, der venter ham efter den, og som aldrig vil faa Ende, og at den saaledes vil vise sig at have været idel Daarskab. Naar der i den anden Halvdel af Verset siges om den ugudelige Rigmands Fædre: ”de se ikke Lyset evindeligt”, saa maa de tænkes at have været ugudelige, ligesom han selv. Hele den Æt, hvortil han hører er ugudelig.”De se ikke Lyset til evig Tid”, d. v. s. de komme aldrig tilbage til jorden, de Levendes Land, der er bestraalet af Solen, og hvor derfor Lyset hersker. Vistnok skulle ogsaa de engang blive gjenforenede med sine Legemer, men kun for at gaa over til et endnu mørkere Sted, end det er, hvor de indtil da have befundet sig, de skulle gaa over fra Mørke til Bælgmørke. Jorden, den forklarede Jord, bliver ikke deres Bolig. Den skulle de Sagtmodige arve. - Talen i v. 18 - 20 bærer forøvrigt et stærkt ironisk, ja tildels et sarkastisk Præg. - Omkvædet i v. 21 skal prente den i det udtalte Tanke ret dybt ind i Hjerterne. Verdensherligheden er saa fortryllende, at den kan forføre ogsaa Guds Børn.

Kap. 7 Kap. 9